

příloha

3

o

ústřední dům
lidové
umělecké
tvorivosti

Praha 1969

R O Z Č I T A D L O

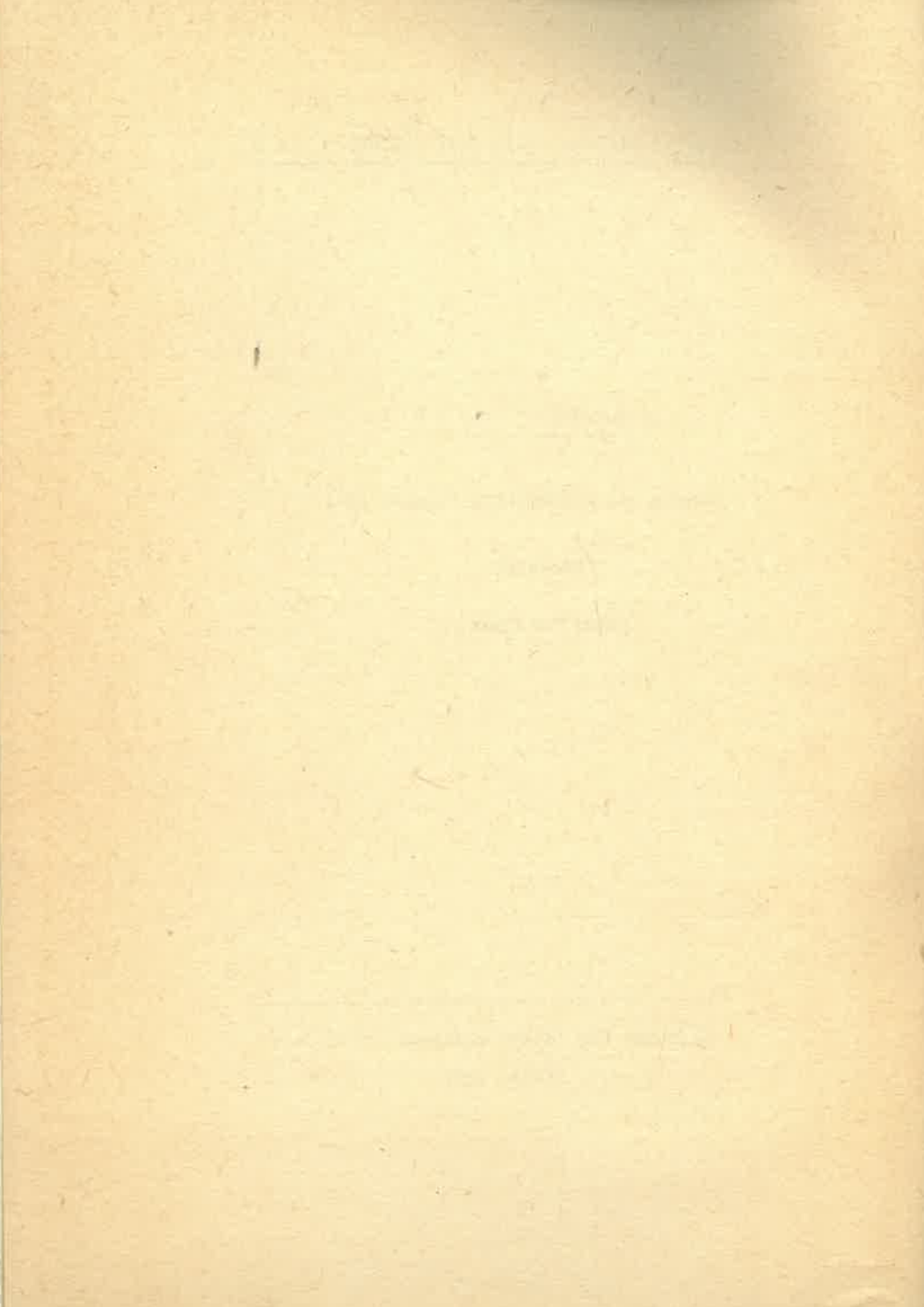
Náměty pro dramatickou činnost dětí

Sestavil

Josef Mlejnek

Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti

Praha 1969

I.

POJĎME SI HRÁT

/Kolektivní náměty/

1 Na louce

/Námět na soustředění pozornosti/

Skončil školní rok. Rozběhli jsme se ven, na luka. Leháme si do trávy. Díváme se na bělostná oblaka, která odnáší letní vítr. Je nám dobře. Myslíme na dva měsíce volnosti, které jsou před námi ...

a/ Děti leží uvolněně na podlaze a koncentrují svoji pozornost podle slov vedoucího.

b/ Vleže si povídají o tom, na co myslely.

2 Jsi všímavý ?

/Hra na rozvoj smyslového vnímání: zrak/

Děti si vzájemně ukazují několik předmětů nebo obrázků v knihách. Vyhraje ten, kdo si zapamatuje nejvíce nebo kdo je nejpodrobněji popíše.

Odpovězte na otázky:

Jaké vlasy má ředitel/ka/ školy ?

Jaká kresba je na bankovce 25 Kčs ?

Kolik je ve vaší třídě chlapců a kolik děvčat ?

Jaké číslice jsou na věžních hodinách ?

Kolik oken má tělocvična ?

Poznáte v místnosti, kterou jste na chvíli opustili, drobné změny ? /Zmizení předmětu, přemístění dětí, změny v oblečení apod./

a/ Hrajeme si podle námětu těchto her.

b/ Sami vymýšlíme obdobné náměty.

Přepadení trojstěžníku

/Koncentrace, hra na rozvoj vnímání: sluch/

Všichni ležíme na zemi. Jsme námořníci, kteří byli přepadeni piráty, svázání a vrženi do podpalubí. Nehnutě ležíme a přemýšlíme o tom, co se stalo:

Natrojstěžníku jsme se plavili do Indie pro vzácné koření. Při cestě kolem Afriky jsme měli příznivý vítr v zádech, a tak na palubě nebylo o smích nouze. U Kanárských ostrovů nás přepadla pirátská loď. Kapitán dal rozkaz bránit se zuby nehty. Ozbrojení bambitkami vrhali jsme se do boje. A jak to dopadlo, vidíte. Ležíme v kajutě celou noc svázání na rukou i nohou a čekáme na jistou smrt.

Je černočerná tma. Zkoušíme nenápadně pohnout prsty a zápěstím jedné ruky. Piráti ve spěchu pracovali ledabyle. Podařilo se nám uvolnit ruku a po dlouhé námaze i druhou, potom celou paži, konečně obě. Teď už je vyhráno. Uvolňujeme provazy na nohou. Tělo je ztuhlé nočním chladem. Snažíme se zahřát rychlými pohyby rukama i nohama. Zkoušíme také rozhýbat ramena, páteř. Konečně se můžeme postavit.

Opatrně saháme ve tmě kolem sebe. Podařilo se nám nahmatat stěnu kajuty. Je hladká a studená, připomíná led. Obcházíme opatrně celou kajutu. Konečně jsme nahmatali kulaté okénko. Ostražitě je otvíráme a natahujeme uši. Každý sebemenší zvuk si musíme zapamatovat, může být důležitý pro záchranu celé posádky.

/Námět a částečné zpracování - Jaroslav Lainz, 15 let/

a/ Při vyprávění příběhu děti provádějí kolektivní improvizaci.

b/ Na závěr hádají se zavřenýma očima zvuky, které pro ně připravil vedoucí.

4 Popletený drogist

/Hra na rozvoj smyslového vnímání: čich/

V drogerii mají všechny lahvičky pěkně označené štítky. Novopečený učeň je plnil ve skladišti, kde bylo špatně vidět a všechno popletl. Musíme mu pomoci chybu napravit.

a/ Určete podle čichu obsah lahviček /ocet, destilovaná voda, petrolej, čpavek, kolínská voda, benzín, líh apod./.

b/ Vyprávějte si o tom, jaké pocity a představy ve vás jednotlivé vůně vuvolávají.

5 Hra na Popelku

/Smyslové vnímání: hmat/

Popelka pomáhala strojit a česat svoje nehoďné sestry, které spěchaly na zámecký ples. Nejstarší sestře se nelíbily dva náhrdelníky a ve zlosti je roztrhla. Perly se rozsypaly. Nebohá Popelka teď sedí na zemi a potmě přebírá zrníčko za zrníčkem. Pomůžete jí, aby se mohla vydat za sestrami na zámek? Musíte si ale pospíšet, abyste byli hotovi, než přijde stařenka -kouzelnice.

a/ Roztřídte se zavazanýma očima různé korále.

b/ Hru obměňujte s mincemi, smíchejte hrách, fazole, kuřiči, čočku, obilí apod.

6 Mlaný jazýček

/Smyslové vnímání: chuť/

Poslechněte si část odborné přednášky ze školního živočichopisu:

"Příbuzný druh Běloručky fintivé je MLSONKA NENÁPADNÁ. Žije ve školních jídelnách. Vyznačuje se tím, že zásadně odmítá

jíst polévku. Je tichá, v jídlu velmi vybíravá ... Jí jen to, co lahodí jejímu jazyčku. Do jídla zpravidla dvakrát klovne a nenápadně odkládá příbor. Z jídelny spěchá do cukrárny, kde maso nahradí kakaovým dortem, příkrm zmrzlinou nebo nanukem a moučnick nugátovými bombóny. Často si stěžuje na žaludeční obtíže a rodiče s celým přibuzenstvem ji velmi litují."

a/ Umíte určit různá jídla pouze podle chuti ?

b/ Poznáte, který z nápojů je více rozředěn vodou ?

7 Znáte své tělo ?

/Kolektivní improvizace/

Podívejte se na svou ruku. Vidíte ji poprvé, objevili jste ji pro sebe. Pohybujete prsty, zápěstím. Teď druhou rukou, oběma. Nemyslete na své starosti, nedívejte se na sousedy, myslte jen na své ruce. Pohybujeme celou paží, oběma. Nejdůležitější část těla je páteř. Sáhnete si na ni, pohybujte jí. A teď pozorujte kyčle, hýbejte jimi. Soustředíme se na pohyby břicha, ramen. A teď nohy. Podívejte se na ně. Pohybujte jimi. Nejprve velmi těžce. A teď lehounce jako víla. Kdyby někdo zafoukal, odletěli byste. Zastavíme se. Všimneme si kolen, jsou to nejnešikovnější části našeho těla. Soustřeďte pozornost k dýchání.

/Námět Johna Allena na Mezinárodním divadelním semináři mládeže v angl. Haveringu/

Děti provádějí improvizaci podle pokynů vedoucího.

8 Člověk, kterému vzal vítr klobouk

/Společná improvizace/

... ztratí obyčejně drahocenných pár prvních vteřin tím, že si překvapeně sáhne na hlavu, jako by se chtěl přesvědčit, zda mu neulétla také hlava, jakož i tím, že vykročí za svým kloboukem bez unáhleného chvatu. doufaje, že to spíš půjde po

dobrém a že není třeba ten zjančený klobouk ještě víc poplašit. Teprve, když se ukáže, že klobouk letí rychlostí 10 m/sec., rozběhne se jeho pán za ním; ale protože nechce vzbudit zbytečnou pozornost celé ulice, pádí s úsměvem a bujně, jakoby to byla jeho oblíbená zábava nebo sport. Velmi by si zadal, kdyby běžel, hlasitě láteře nebo hrozně se chmuře; honba za kloboukem se musí konat lehce a jaře; teprve když klobouk dopadnete a oprašujete, můžete mu potichu vynadat neřádu a potvor; ale i při tom musí vaše tvář zachovat výraz pobavený a dovádivý.

/Karel Čapek, 1 : 70-71/

Zkusme společnou improvizaci:

- a/ chůzi v různém prostředí /v blátě, na náledí, bosí v horkém písku, po strništi, po mechu, v trávě apod./
- b/ za různého počasí /za prudkého větru, při sněžení, v parném slunci, v dešti apod./

Vymyslete a zahrajte si podobné situace.

9 Cesta kolem světa

/Pohybová etuda: jízda a chůze/

"Pojedeme na cestu kolem světa," řekl Phileas Fogg. Proklouzl s vytřeštěnýma očima, se zvednutými víčky a obočím, s bezvládně visícími pažemi a skleslým tělem dával najevo všechny příznaky údivu stupňujícího se až k ohromení.

"Cesta kolem světa!" vykoktal ze sebe.

"Za osmdesát dní," dodal Mr. Fogg. "To znamená, že neamíme ztratit ani okamžik."

"Ale co zavazadlo ... ?" zeptal se Proklouzl, mimoděk pokyvuje hlavou ze strany na stranu.

"Bez zavazadel. Jen cestovní vak. Do něho dvě vlněné košile, tři páry punčoch. Totéž pro vás. Budeme nakupovat na cestě. Sneste dolů můj nepromokavý plášť a cestovní přikrývku.

Vezměte si dobré boty. Ostatně pěšky budeme chodit málo nebo vůbec ne. Jděte."

/Jules Verne, 2 : 23-24/

Všichni se vypravíme s Phileasem Foggem na cestu kolem světa.

Podle pokynů vedoucího provádějí děti tyto improvizace:

- a/ cesta pouští
 - b/ jízda železnicí,
 - c/ cesta džunglí,
 - d/ jízda lodí
- apod.

10 V rytmu srdce

/Studa k posílení rytmického cítění/

Lehněte si na záda, odpočiňte si, vydechněte. Položte si ruku na prsa a soustřeďte k ní pozornost. Až uslyšíte tlukot srdce, vyklepávejte jeho rytmus prsty volné ruky. Pohyb přechází na celou paži, na obě. Sedáme. Do rytmu zařadíme také pohyb hlavy a ramen. A teď se pomalu zvedejte, zapojte i pohyb nohou. V rytmu vašeho srdce se nyní pohybuje celé tělo.

/Ze semináře na Mezinárodním divadelním festivalu mládeže v londýnském Haveringu/

11 Bloudění v lese

/Pohybová hra, procvičování rytmu/

Je letní večer. Nemůžeme najít lesní cestu. Lehneme si do mechu a zavřeme oči. Soustředěně posloucháme všechny zvuky ve svém okolí a snažíme se zapamatovat si je. Nesmíme přeslechnout nejnepatrnější šelest. Jsme velice unaveni, usnuli jsme.

Ranní paprsek nás zalchtal v obličejí. Otevřeme oči, rozhlížíme se. Celé tělo máme ztuhlé nočním chladem. Jen stěží pohneme jedním prstem, ostatními, celou rukou a paží, druhou ... Postupně se snažíme pohybem rozehrát celé tělo. Jde to ztuha, nesmíme spěchat. Sedneme si. Pohybujeme rameny, hlavou. Vstaneme, rozhýbáme kolena, kyčle, páteř. Zkoušíme chůzi.

Jdeme lesem. Prohlížíme si stromy, keře, trávu i mech. Vidíme srnky i kukačku. Z dálky slyšíme pravidelný tlukot. To datel brousí kůru staré borovice. Poslouchejte. Zkuste ve stejném rytmu pohybovat rukou, celou paží, druhou, hlavou, nohama, celým tělem. Vše ožilo, celý les. I keře a větve se pohybují.

A teď ticho ! Slyšíte ? Zdálo se mi, jakoby někdo volal. Ano, nemýlil jsem se; hledají nás. Sláva ! Jsme zachráněni.

a/ Děti si hrají pohybovou hru podle slov vedoucího.

Snaží se rytmizovat svoje pohyby podle jeho pokynů.

b/ Jaké zvuky jste slyšeli na začátku hry ?

12

Na rybičky

/Hra k zlepšení aktivizace bránice/

Sylva si postaví děti do řady a počítá: "Na tři nádech, na čtyři výdech. A pusy pěkně zavřít, dýchat nosem. Vidíte, všichni dýcháte špatně !" A tak jde Sylva od jednoho k druhému a klade jim ruku přibližně v místě, kde je bránice. "Musíte dýchat do břicha a teprve potom dodechnout do plic. Jinak vám dech vystačí jen na chvíli a pak lapáte po vzduchu jako rybičky."

"Ryby dělají takhle," říká Jirka a dělá pusou rybičku a ostatní se smějí a dělají taky rybičky. Takže se na chvíli přestane povídat o dýchání a všichni si hrají na akvárium, protože tady nejsem ve škole a můžeme si taky hrát.

"Tak a teď těm rybičkám uděláme moře. Lehněte si na záda a zatím jen klidně ležte."

Míša jde pro knihy a každému dítěti položí knihu v místě, kde je bránice.

"Dýchejte hodně silně bříškem, ať má moře velké vlny !"
Za chvíli se tohle podaří skoro všem.

/Jindra Delongová, 3 : 11/

a/ Zkoušejte "dýchat do bříška".

b/ Lehněte si na zem a s knihami na místech bránice si zahrejte Na rybičky.

13 Hra na zvony

/Znění středního rejstříku/

Svým hlasem se snažte napodobit zvony, které mají sytý tón a delší intervaly mezi jednotlivými údery.

/Námět Vladimír Halada, 4 : 71/

a/ V nižších polohách vyslovujte zvukomalebně slabiky
"bim - bam - bum".

b/ mění se velikost zvonů a tím také poloha hlasu.

14 Nikdo se to nedoví

/Hra k procvičení dynamiky hlasu/

My máme máječek pp

pěkně zelený,

jsou na něm jablíčka

pěkně červený p

Kdo si je utrhne, mf

ať si je vezme,

hrajte nám, muziky, f

pěkně vesele. ff

Verše začneme říkat tiše, aby se nikdo nedověděl, jak pěkný máječek pro sebe máme. Vzrušuje nás, že jsou na něm červená jablíčka. Ale konečně, když už se to někdo doví, tak ať si také vezme. A pak vyzvem muziku, ať nám všem k tomu zahraje.

/Námět. Vladimír Halada, 4 : 84/

a/ Verše přednášejte s naznačeným podtextem.

b/ Najděte si podobné ukázky lidové poezie a přednášejte je se zdávodněnými dynamickými změnami hlasu.

15 Zlomjazyčka

/Artikulační hra/

Sólo 1 : Kdo odříká jaksepatří
tuhle moji básničku,
jestli nemá jazyk za tři,
bude ho mít na kličku.

Sbor : Já rád játra, ty rád játra,
jsou-li játra Jára pátrá.
Jára taky má rád játra,
jenže říká - járátrátra -

Sólo 2 : Kdo to svedl jaksepatří,
kdo se při tom neloudal,
ten má vyřídilku za tři,
ten ať říká se mnou dál.

Sbor : Jiří řeže dříví z dřínu,
tři sta řízů za vteřinu,
Jiří řeže dříví z břízy,
za vteřinu čtyři řízy.

Sólo 3 : Kdo to svedl jaksepatří,
kdo se při tom neloudal,
ten má vyřídilku za tři,
ten ať říká se mnou dál.

Sbor : Šine se pštros přes pšenici
s pštrosíky a se pštrosicí,
pštrosí máma, pštrosí táta
a tři pštrosí pštrosíčata.

Sólo 4 : Kdo to všecko nepopletl,
toho asi nespletu,
slovo Popokatepetl
spolkne jako tabletu.

/Báseň Ljuby Štípkové/

16

Přátelé

/Vyjadřování představ a pocitů při pohledu na výtvarná
díla/

Potřeby: kniha "Aleš a Jirásek, listy dvou přátel", jiné knihy
s reprodukcemi výtvarných děl.

Z dopisu Aloise Jiráska Mikoláši Alšovi:

Drahý příteli !

... Víím, že se Ti zle daří. Mrzelo mne hrozně, že jsem Ti plnou
desítku poslati nemohl, ale nešlo to. Abych Ti teď okamžitě
něco zaslal, a víím, že asi velmi třeba, není možná, neb věř mi
upřímně, mám všeho všudy v kapse 11 krejcarů. Píšu to jen pro-
to, abys věděl, že teď nemohu ... Ale proto neztrácejme myslí.

Předně: Piš mně, jaká tvá garderoba - mimo čamaru mám
dva kabáty, a když bys tuze nutně potřeboval, tak Ti jeden pošlu.
Myslím, že bys více zimník potřeboval, ale to mám jen jeden.

Piš, co prádla potřebuješ a co se Ti nejvíc nedostává. Z prádla svého Ti něco zašlu, jen piš, co potřebuješ. Hlavní věc jsou ale peníze. I o ty se pokusím. Vynasnažím se, a doufám, že pořídím, abych Ti tu v městě nějaké objednání na kresbu vymohl, abys si něco vydělal ...

Tvůj upřímný Alois

/Aleš a Jirásek, listy dvou přátel, 5 : 58-59/

- a/ Vyprávějte si o svých představách a pocitech, které máte při pohledu na reprodukce Alšových obrazů.
- b/ K besedě použijte i reprodukci obrazů jiných malířů.

17 Poslouchat a slyšet

/Vývolávání představ a emocí hudbou/

Josef Suk: Pohádka - svita z hudby k pohádkové hře Julia Zeyera "Radúz a Mahulena" - I.věta /Adagio, ma non troppo, takt 3/4, začátek ve violoncellech, pak sólové housle/: vyjádření nálady pohádky.

- a/ Vyprávějte si o tom, jaké představy a pocity jste měli při poslechu.
- b/ Ke hře použijte jiných skladeb.

18 Překvapení

/Kolektivní improvizace/

- 1. rybář: Moje ryba !
- 2. rybář: Tvoje chyba !
Kdo ji chytil ? Já to byl!
- 1. rybář: Čí je čeřen ?
- 2. rybář: Čí je loďka ?
Já jsem rybu vylovil !

1. rybář: Nedáš ?

2. rybář: Nedám !

1. rybář: Nedáš ?

2. rybář: Ne.

Jirka /Vystoupí z úkrytu/
Už ať hádka ustane.

1. rybář: Kdopak je to ?

2. rybář: Jak bych věděl ?

Jirka: Styďte se, to jste přátelé ?
Vždyť to je hádka na pět neděl !

/Josef Kainar, 6 : 31/

Příklady etud:

- a/ Rozverná nálada ve třídě o přestávce, vstupuje přísný učitel.
- b/ Veselá nálada při nástupu do vlaku na školním výletě, vyražené okno.
- c/ Bojovná nálada na hřišti, zraněný hráč.
- d/ Veselá honička v dešti, náhlý úder blesku v nejbližším okolí.

/Náměty Miloslava Dismana, 29 : 93/

Řekněte ze zkušenosti nebo si vymyslete podobné situace. Zahrejte si je jako etudy.

19 Rak

/Kolektivní improvizáční hra/

Byl jednou jeden rytíř. Oblékl si brnění a šel do boje. Však sotva začala bitva, zahodil zbraň a ze samého strachu rozvíral a zatínal pěsti. Jal se couvat z bitevních řad.

Červené oko slunce, kterému neušla tato nestatečnost, vidělo ho jak couvá a couvá, jak vstupuje do řeky a proměnilo ho za trest v raka: Na hřbetě budeš mít krunýř, místo rukou klepeta, budeš couvat po všechny časy a chlapi tě budou tahat z děr. Tak je tomu dodnes.

/Vítězslav Nezval 7 : 110/

a/ Znáte nějaký příběh o rakovi ?

b/ Společně si zahrajeme na "chytání raků v potoce".

20

Micare

/Starořímská lidová hra/

Ve dvojicích si vzájemně ukazujte prsty od dvou do deseti. Vyhrává ten, kdo první řekne součet.

21

Pomíchaná slova

/Hra na rozvíjení fantazie/

Rekvizity: krabička a lístečky s napsanými slovy.

Malá Vlastička rozstříhala plakát. Některá slova ztratila, zbytek máme tady v krabičce. Vytáhněte tři lístky a pokuste se k těmto slovům přimyslet další, aby věta měla smysl. Pracujte společně, vzájemně si můžete radit. Nejlepší věty řeknete všem.

a/ Utvořte větu na každé slovo.

b/ Ze tří slov jednu větu.

22

Na dirigenta

/Pohybová kolektivní improvizace/

Všichni si hrají na orchestr. Zvolí si "dirigenta", tzn. toho, kdo první mění imaginární nástroj a kterého všichni napodobují.

Žák nezasvěcený do hry musí

a/ určit nástroje, na které orchestr vyhrává,

b/ odhalit "dirigenta".

23

Kulíšek zasahuje

/Pohybová improvizace/

Děti chtěly sehrát divadelní představení, aby si vydělaly na stany a mohly o prázdninách tábořit. Divadlo se rozpadlo a s ním i naděje na stany. Je začátek prázdnin. Děvčata i kluci leží na zemi jako teď vy. Nikomu se nechce mluvit. Jsou na holičkách. Přemýšlejte s nimi, jak to zařídit, abyste získali stan. Svoje nápady nám povíte na závěr hry.

Poslechněte si vyprávění o boji s kmenem Otrávených šípů:

"Poněvadž nám ryngle zachutnaly, podnikli jsme hromadnou válečnou výpravu ke včelínu. Kulíšek se tentokrát znovu vyzbrojil včelařskou kuklou a vyvázl se zdravou kůží. Pak využil příležitosti, zvolal své: "Zahrajem si divadlo !" a zřežiroval celý příběh o udatných válečnících kmene Pradědečkovců, kteří pro záchranu svého kmene musí ulovit co nejvíce životodárných plodů zvaných ryn-ryn-gle-gle. Jenomže, jak vyplývalo z Kulíškova představení, strom ryn-ryn-gle-gle chránil zlý nepřátelský kmen Otrávených šípů. Podle režiséra měl nejudatnějším bojovníkem být ten, kdo ukořistí nejvíce ryn-ryn-glí-glí. Avšak každý lovec zasažený žihadlem, vlastně otráveným šípem, bude jako mrtev a ze hry vypadne."

/Svatopluk Hrnčíř, 8 : 82/

Dramatický kroužek si hraje na výpravu ke včelínu. Část dětí jsou včely, ostatní patří k válečné výpravě. V besedě hodnotí svoje výkony a hovoří o tom, jak by si o prázdninách opatřily stan.

24 Dospělý a děti
/Kolektivní improvizace/

Vedoucí stanoví prostředí /na ulici, ve škole, v restauraci, na plovárně pod./ a určí žáka, ke kterému se ostatní chovají jako k dospělému.

25 Co říká mateřídouška dětem
/Rozvíjení fantazie, pohybová etuda/

Pod lístky jsem schovala
bratra cvrčka, krásně cvrčí,
poslouchejte, do kapsy
všechny muzikanty strčí.

Je nám dobře na zemi,
já si voním, on si zpívá,
on je živ jen ze zpěvu,
já jsem zase z vůně živa.

Voní, zpívá celá zem,
je nám, děti, dobře všem !

/František Hrubín, 9 : 16/

a/ Pokuste se vyjádřit, co vás napadá, co cítíte při pohledu na mateřídoušku.

b/ Jste mateřídouška. Postavte se, pohybujte se.

26 Na zvířata a ptáky
/Pohybová etuda, rozvoj fantazie/

Děti předvádějí různé znaky jednoho zvířete /ptáka/. Někteří znázorňují pohyby a mimikou jeho různé znaky, jiní ukazují, jak je velký, jak žere, jaké má uši, znázorňují jeho chůzi apod.

27

Natěrači

/Kolektivní improvizace/

Natěrači vám vyndají okna a dveře a uchýlí se s nimi na půdu nebo do sklepa, asi proto, že milují samotu; tam je pak slyšíte, jak si hvízdají, často i dvouhlasně. Vězte, že okna i dveře se nejprve zakytují, potom šperkují a konečně natírají emailem, na čerstvém emailu je pak nejlépe vidět otisky vašich prstů. Když natěrači dokončili své dílo a zavěsili vám zase okna a dveře na jejich místa, zůstane po nich vůně terpentýnu a zvláštní fakt, že část oken a dveří už vůbec nejde zavřít, kdežto druhá část oken a dveří už vůbec nejde otevřít.

/Karel Čapek, 1 : 20-22/

Zahrejte si společně:

a/ na natěrače,

b/ na jiné řemeslníky.

28

Na detektiva

/Rozvoj fantazie a kombinačních schopností/

Detektiv vyšetřuje krádež. Všichni mají alibi, jenom ve výpovědi viníka je malá nesrovnalost.

Příklad:

Žák, který se přihlásil, že bude detektivem, odejde za dveře. Ostatní se domluví na tomto příběhu: O přestávce v deset hodin se ve třídě ztratilo Věře 75 korun, které měla na zaplacení obědů ve školní jídelně. - Všichni si připraví odpověď pro výslech. Viník tvrdí, že byl na chodbě s Karlem, ale Karel po výslechu několika žáků před ním říká něco poněkud jiného.

Detektiv /popř. dva/ vyslýchá postupně všechny děti. Má objevit nesrovnalost ve výpovědích svědků a viníka vypátrat.

29 Věci - hračky
 /Etudy s rekvizitami/

Jsou věci a jsou hračky. Já mám rád věci. Hračka omrzí. Věci jsou stále věci. I když si s nimi hraje, jsou to věci. Když se věc rozbije, dá se spravit a je to zase věc. Rozbitá hračka už není hračka. Věci jsou všude. Chci si hrát všude. Chci si hrát s věcmi. Až si s nimi pohrám, budou zas na svém místě. A budou k potřebě. To jsou věci.

/Vítězslav Nezval, 7 : 9/

- a/ Každý si přinese nějakou věc /ne hračku !/ a hraje si s ní. Považuje ji za něco jiného.
- b/ Děti si věci vyměňují.

30 Deštník
 /Improvizace se skutečnou a pomyslnou rekvizitou/
 Rekvizita: deštník.

Deštník je divotvorná věc. Když stojí na chodbě, kape z něho voda jako z vodníkových šosů. Hned jak uschne, rozevřu jej a sednu si pod jeho dráty. Točí se nad mou hlavou jako hvězda. A sedím pod boudami v pokoji. Není nic hezčího než zavírat a rozvírat deštník. Nakonec jej vsunu do průsvitného gumového pouzdra a chodím z pokoje do pokoje, od vesnice k vesnici.

/Vítězslav Nezval, 7 : 16/

- a/ Vyprávějte si o tom, co vás napadá při pohledu na deštník.
- b/ Pamatujete si nějakou příhodu s deštníkem ?
- c/ Vymyslete a zahrejte kratičký příběh se skutečným deštníkem.
- d/ Všichni si počínejte tak, jako byste měli deštník: otvírejte a zavírejte jej, pohybujte jím, procházejte se s ním v dešti, za silného větru apod.

Pohádka

/Rozvíjení fantazie/

Byl jeden muž, kterému zemřela žena, a hned v sousedství byla žena, které zase zemřel muž. Ten vdovec měl dcerku a vdova měla také dcerku. Obě dívčiny se spolu znaly, chodily spolu na procházku a vdovina dcerka si potom vždycky přivedla svou kamarádku domů k matce. Vdova jednou děvčeti řekla: "Poslyš, vyříd tatínkovi, že bych si ho vzala. Když k tomu dojde, budeš se omývat v mléce a pít víno, kdežto moje dcerka se bude omývat ve vodě a pít vodu." Dívčina šla domů a pověděla otci, co vdova říkala. Ten pravil: "Jak jen to mám udělat? Když se člověk ožení, má radost a soužení." Nemohl se nijak rozhodnout. A tak si nakonec zul botu a řekl: "Tahle bota má v podrážce díru. Tu máš, jdi s ní na půdu, pověš ji tam na hřebík a nalej do ní vodu. Jestli se voda v botě udrží, tedy se znova ožením a když proteče, nebuďe z toho nic."

/Podle pohádky bratří Grimmů, 30 : 4/

a/ Pohovořte si o tom, jaký by mohla mít pohádka konec.

Pěkné náměty povězte ostatním.

b/ Čtáte nebo vyprávějte začátky jiných pohádek. Ostatní vymýšlejí jejich závěry.

Haló ... !

/Individuální improvizace/

Sdělujte si telefonem nejrůznější zprávy. Např.:

Kamarádka chce jít do kina, ty nemůžeš.

Nebyl jsi ve škole, dovídáš se od spolužáka, žeš dostal z písemky pětku.

Kluci z vaší třídy vyhráli zápas v kopané.

a/ Vymýšlejte si a improvizujte různé telefonické rozhovory.

b/ Podle reakce žáka, který přijímá telefonickou zprávu, se snažte uhodnout obsah sdělení.

33 Malá loterie

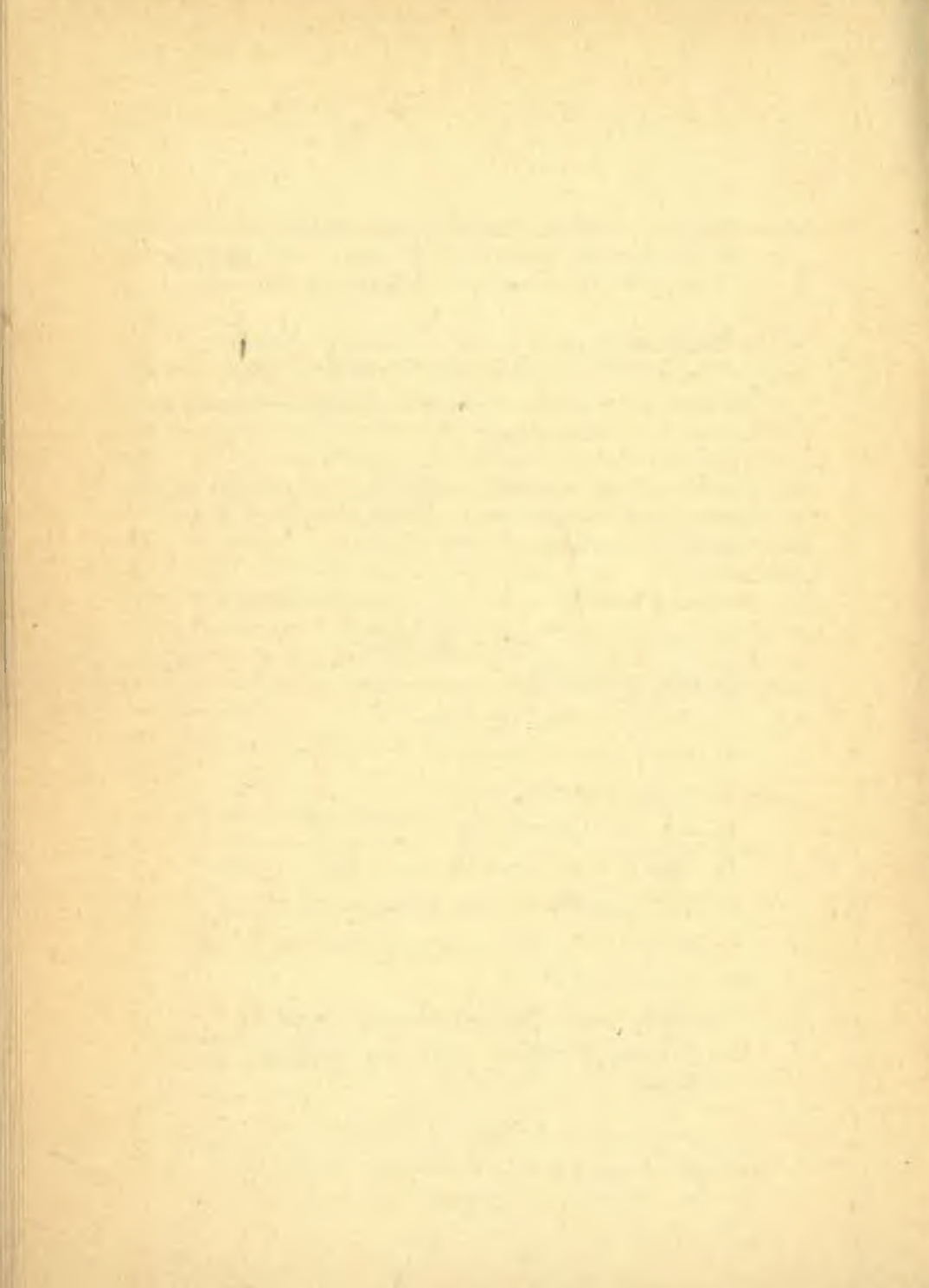
/Kviz: opakování základních divadelních pojmů/

Rekvizity: krabička, papírky s napsanými otázkami nebo čísla otázek.

Děti vytahují z krabice papírky s otázkami nebo čísla, ke kterým vedoucí otázku přečte. O správné odpovědi se může každý poradit s ostatními.

Příklady otázek:

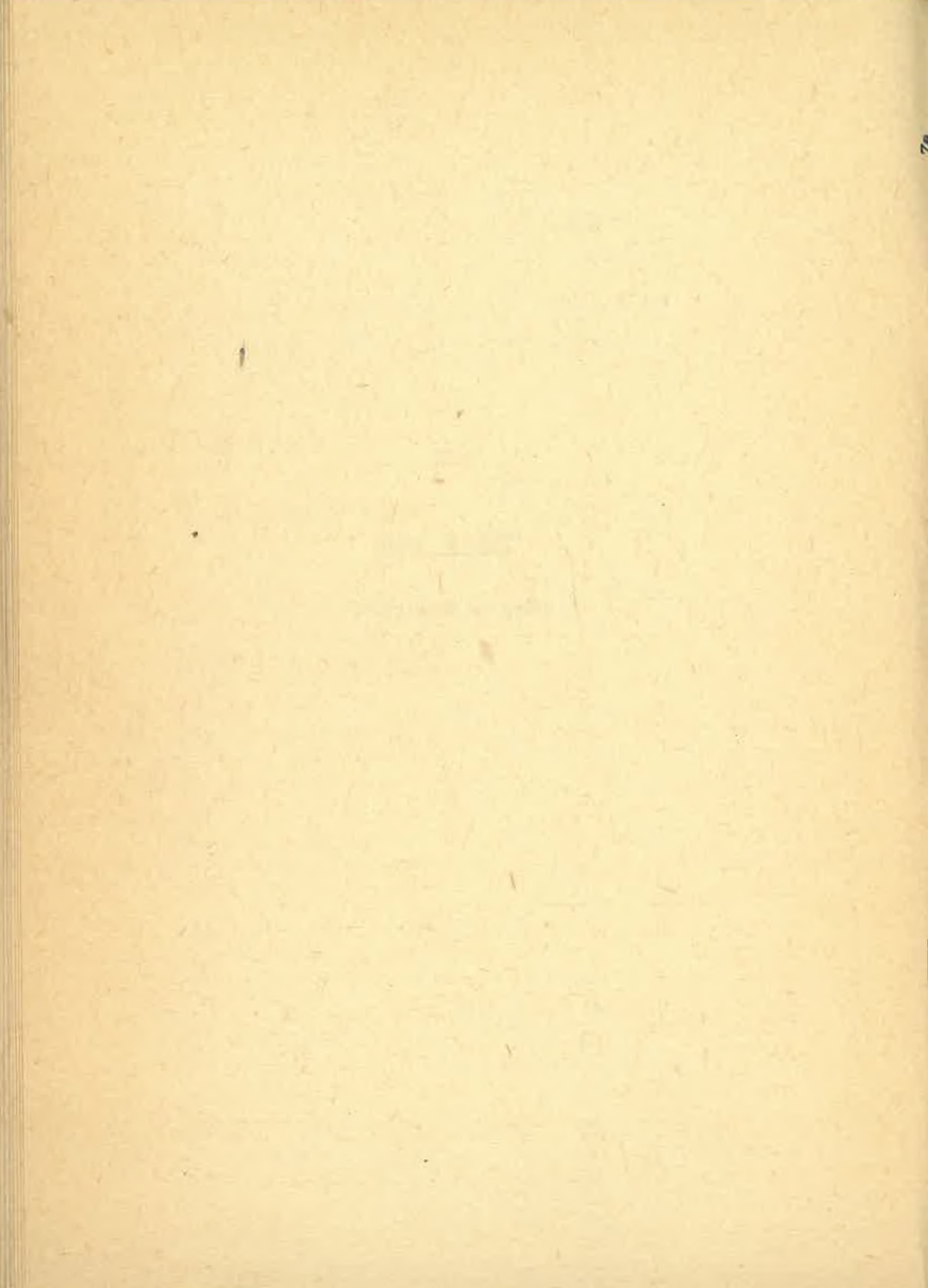
1. Co musí umět herec a herečka ?
2. Kdo je dramatik ?
3. Co je tragédie a komedie.
4. Popiš práci režiséra.
5. Kdo je dramaturg ?
6. Víš kdo je choreograf ?
7. Čemu se říká pantomima ?
8. Potřebuje divadlo také hudebního skladatele ?
9. Proč divadla spolupracují s výtvarníky ?
10. Co je balet ?
11. Jakou práci vykonává v divadle inspicient ?
12. Vyjmenuj technické síly divadla a pověz o jejich práci.

II.

KDO S KOHO

/Hry ve skupinách/

1 Na hlídce
/Námět na soustředění pozornosti/

Jame na táboře. Je teplá letní noc. Ležíme ve skupinkách před stany. Mraky zaslouily hvězdy. Zavíráme oči a posloucháme, jak v noci hovoří les ...

Děti leží ve skupinkách na zemi a soustřeďují pozornost:

a/ podle námětu "Na hlídce",

b/ podle obdobných námětů vedoucího a dětí.

2 Šachová partie
/Hra na rozvoj smyslového vnímání: zrak/

Rekvizity: šachy.

Král Ludvík Ukrutný vedl tažení proti Barnabáši III. Když bitva nejvíce řádila, připlížil se k zátku Ludvíka Ukrutného nenápadný vojáček. Všichni měli plné ruce boje, a tak si nikdo nevšiml, že téměř pod nosem stráže vnikl vojáček do zátku. Nebylo nic těžkého proklouznout mezi slušebnictvem až před dveře místnosti, kde král se svým prvním generálem vymýšlel při šachové partii plán bitvy a rozmístění vojsk. Jenže zrovna na nic nemohli přijít, vyšli z pokoje a šli se podívat na balkón, jak probíhá bitva.

Teď přišla vojáčkova chvíle. Potichu proklouzl mezi otevřenými dveřmi a byl v pokoji. Rozhlédl se a jeho pohled padl na stůl s šachovnicí. Ale nebyly to šachy, které natrvalo upoutaly jeho pozornost. Na stolku ležely mapy a svazky listin s nápisy: "Prísne tajné !!!" Vojáček se k nim vrhl, ale najednou klaply na konci chodby dveře a ozvaly se hlasy krále a generála. Ve vojáčkovi hrklo. Skočil pod stůl, ale ten mu byl příliš malý a shodil s něho šachovnici. Zatím se hlasy blížily. Vojáček však neztratil hlavu. Na šachovnici bylo jen pět figur, a po kratším přemýšlení je vojáček postavil tak, jak se

domníval, že stály. Potom bleskurychle skočil k oknu. Ve chvíli, kdy král s generálem vcházeli do dveří, stál už na zemi a smotával lano.

A teď je řada na vás. Sice nebudete muset lézt po zdech starého zámku, ale ukážeme vám tu nedohranou šachovou partii, figurky rozházíme a vy je musíte dát na původní místo jako ten voják.

/Námět i zpracování Jan Sehnal, 13 let/

Děti si ve skupinkách prohlédnou šachovou partii, a potom se snaží dát figurky na původní místo.

3 Výzkumná hlídka

/Hra na rozvoj vnímání: sluch/

Jame na táboře. Je letní noc. Hrajeme si hru v přírodě. Vedoucí vás vybral, abyste propátrali remíz až k řece. Zastavili jste se uprostřed lesa. Je tma jako v ranci. Jste odkázaní jen na svoje uši.

a/ Prvá skupina dětí má rozpoznat všechny zvuky, které připravila druhá skupina.

b/ Úlohy skupin se vymění.

4 Poprask v samoobsluze

/Rozvoj smyslového vnímání: čich/

Příhoda, kterou vám teď budu vypravovat, se mi stala loni před vánoce, ale vzpomínám na ni, jako by to bylo dnes.

Přijdu večer do samoobsluhy, kupoval jsem nějaké koření, teď už si nevzpomenu, co maminka tenkrát potřebovala. Stojím u stojanu, ze kterého se šířily všelijaké cizokrajné vůně. Přebírám sáčky, čtu nápisy - a najednou, jako když foukneš do svíčky, tma jako v pytli. A tehdy se mi to stalo.

Sahám po sáčkích s kořením a zavadil jsem, čertvíjak,

o celý stojánek. Asi mě vyděsila ta taa. Zkrátka: sáčky s kořením letěly na zem.

Co teď ?

Chtěl jsem, to se ví, dát všechno na své původní místo dřív, než začnou blikat zářivky a já budu mít ostudu. Sáčky jsem nahmatal, ale kolem taa jako inkoust, spoléhat jsem musel jenom na svůj nos. Všechno koření jsme tenkrát podle vůně poznal a uložil na správné místo na stojánek.

Dovedli byste to taky ?

- a/ Určete ve skupinkách podle čichu různé druhy koření /skořice, pepř, hřebíček, máta, muškátový květ apod./
- b/ Povězte, jaké představy a pocity ve vás vůně vyvolávají.

5 Na slepce

/Smyslové vnímání: hmat/

Naše výprava do džungle byla přepadena domorodci, kteří nás spoutali a uvrhli do staré chýše. Je noc. Podařilo se ti uvolnit jednu ruku. Naše záchrana závisí na tom, umíš-li určit hmatem, které předměty leží na zemi a kdo z tvých druhů byl také uvězněn.

- a/ Ve skupinách poznávání předmětů a osob podle hmatu.
- b/ Jaké představy a pocity ve vás vyvolávají doteky různých předmětů ?

6 Hostina v začarovaném zámku

/Skupinová studie: jídlo/

Jeden ošklivý kouzelník věznil na svém hradě princeznu, dceru chudého krále ze sousedství. To bylo tak: černokněžník

žádal pana krále o její ruku, ale panovník o tom nechtěl ani slyšet. A není se co divit: kdo by dal jedinou dceru takovému člověku ! A tak se zlý kouzelník učinil neviditelným, proklouzl až do komnaty a princeznu odnesl na svůj studený a plesnivý hrad.

Mnoho všelijakých lidí se pokoušelo princeznu vysvobodit, i když král nesliboval žádnou odměnu. Co by taky mohl nabídnout, byl chudý jako kostelní myš. Všem zachráncům se vedlo stejně. Černokněžník je uvedl do veliké síně, kde hodovalo panstvo. Pronesl kouzelnou formulku a čarou svou mocí jeho zaklínadla zmizelo jídlo, pod kterým se prohýbal hodovní stůl. A to byl úkol, který musel splnit každý, kdo chtěl princeznu osvobodit. Uhodnout, jaké jídlo panstvo jí.

Chtěli byste se pokusit rozluštit tuto hádanku a pomoci tak princeznu osvobodit ?

a/ Jedna skupina předvádí hostinu s imaginárními jídly, druhá hádá.

b/ Skupiny si vymění úlohy.

7

Oživlé sochy

/Skupinová improvizace/

Stojíme ve skupinkách. Nejsme ještě živí, jsme sochy. Otvíráme oči. Jsme v parku. Uvědomujeme si, že máme zelené oči, že se můžeme dívat. Vidíme doprava, doleva, objevili jsme kolem sebe stromy, nad hlavou slunce. Cośi nás upoutalo v dálce. Naše pravé ruce se k tomu natahují. Všimneme si vlastních rukou. Díváme se na ně, jako bychom je nikdy neviděli. Pozorně sledujeme kůži, dlaň, tvar rukou. Udivuje nás, že se mohou hýbat, zavírat a otvírat, otáčet. Naši pozornost upoutá celá paže i rameno, druhá paže. Objevili jsme celé tělo, ale nohy vězí v zemi. Náš pohled se vrátil k pevnému bodu daleko v prostoru. Celou bytostí směřujeme k tomuto místu, naše těla se napnula, ztrácíme rovno-

váhu. Objevíli jsme první krok, druhý, třetí, čtvrtý ... Žasne-
me nad svým objevem: můžeme chodit.

Zpozorovali jsme ostatní skupinky "oživlých soch". Vzá-
jemně objevujeme, že jsme lidské bytosti. Zpočátku s ostychem
a strachem se dotýkáme jen prsty.

/Podle námětu vedoucího francouzského souboru na Mezi-
národním divadelním festivalu mládeže v Londýně/

a/ Provádíme improvizace podle textu.

b/ Vymýšlíme jiné vhodné náměty na "objevování těla".

8 Setkání

/Skupinová improvizace/

Omylem zdravící.

Pán jde po ulici, a najednou sebou trhne; tamhle, to je
ten a ten ! I vycení se nadšeným úsměvem a už se hrne rukou
po klobouku, aby mocným rozmachem smekl. A tu ten, jež považo-
val za toho a toho, k němu obrátí tvář neznámou a poněkud udi-
venou. V tom okamžiku ruka letící ke klobouku zaváhá, změní
svůj směr a rozhodne se k nějaké nenápadné akci, například k
podrbání za uchem, zatímco nadšený úsměv se honem předělá na
lhostejné zašklebení. /Co vás nemá, pane ! To neměl být pozdrav!
/No proto ! Vždyť já vás neznám, pane !/

Hrajte si "na setkání" za různých okolností:

a/ jedna skupina předvádí, ostatní hádají, v jakém jsou
zdravící vztahu,

b/ úlohy se vymění.

9 Šípková Růženka

/Skupinová improvizace: živé obrazy/

Znáte, děti, pohádku o Šípkové Růžence ? Nemusím vám tedy

ani vyprávět o princezně, které víly nad kolébkou určily, že píchnutí rostliny jí přinese smrt. Víte taky, jak to dopadlo. Starostliví královští rodiče nakázali odstranit všechny rostliny s trny, na krok se od Růženky nehnuli. Ale všechna námaha byla zbytečná. Královská dcerka se píchla o trn růžičky - však jí tehdy bylo právě sedmáct let - a usnula. S ní padli do hlubokého spánku všichni: král i královna, dvořané ... Zámek obrostl šípkovým trním.

A teď dobrý pozor ! Do toho spícího zámku vás zavedu. Dobře si všechno prohlédněte, abyste dovedli odpovědět na otázku, co dělali lidé na zámku ve chvíli, kdy se na prstíku nešťastné Růženky objevila kapička krve.

a/ Skupinky střídavě předvádějí a "identifikují" živé obrazy /Souboj v šermu, V kuchyni, Tanec před králem apod./

b/ Snaží se postřehnout drobné změny v "živých obrazech".

10 Oheň a voda
/Pohybová etuda/

Do hry zapojíme dvě skupiny: první je "voda", druhá "ohně".

Pokyny pro první skupinu:

Ležíte na zemi. Myslete na vodu. Jste voda. Hladina je zatím klidná. Teď se zvedl vítr, pomalu se čeří vlnky. Žene se bouře, vlny se zvětšují. Hladina se opět zklidňuje.

Pokyny pro druhou skupinu se týkají "ohně", který z nepatrné jiskry vzroste v mohutné plameny.

Na závěr etudy pracují obě skupiny společně. Nejprve je rozžat oheň, pomalu se rozhořívá až přeroste v mohutný požár. Současně se rozbouří i "voda" a směrem k "ohni" se začnou valit vlny. Děti znázorňují i zvuk nepřátelských živlů. Voda postupně vniká mezi plameny, které zvolna pohasínají.

/Ze semináře na divadelním festivalu v Londýně/

a/ Prvá skupina je "ohně", druhá "voda".

b/ Úlohy se vymění.

11 Kouzelníková pomsta

/Pohybová hra k posilování rytmického citění dětí/

Zlý kouzelník zaklel celý zámek do mrtvého klidu. I vás, děti. Je úplné ticho. Komnaty jsou pusté, v zámecké zahradě je smutno. Každý zkameněl tak, jak právě byl.

Do zakletého zámku přišel princ ze sousedního království. Políbil spící princeznu a všechno na zámku rázem ožilo. Probudily jste se i vy, děti. Rozhlížíte se kolem. Všechno, co bylo dřív, jste zapoměly. Zlý kouzelník se pomstil: odnesl vaši paměť. Zdá se vám, že jste nikdy svoje tělo neviděly. Udiveně si prohlížíte svou ruku, druhou. Pohybujete prsty, zápěstím, oběma rukama. Zkoušíte pohyby hlavou a rameny. Saháte si na kyčle a páteř. Musíte pro sebe znovu objevit své tělo a tak překonat zlé kouzlo. Zkoušíte udělat první krok. - Naučili jsme se trochu chodit. Prohlížíme si zámek. Všechno jako bychom viděli poprvé. Komnatu, chodbu, vyjdeme do zahrady...

Ze zámku se náhle ozval zvoneček, který svolává k hostině. Zvoní loudavě, hned rychle, a zase jako by se unavil a jeho hlas skomíral. Jdete, spěcháte a loudáte se v rytmu toho cinkání. Nakonec zvoneček přece jen nabral dech, takže jsme všichni přišli k hostině včas a oslavili osvobození princezny a celého zámku.

Děti provádějí ve skupinkách improvizaci podle pokynů vedoucího, který v závěru napodobuje zvonění a mění jeho rytmus.

-
- 12 Emanovo počítadlo
 /Hra na zlepšení dechové ekonomie/

Ene bene, Emáne,
kdo tu babu dostane ?
Ten to není, ten to je,
ten už s námi nehraje !

 /František Kábele, 10 : E/

Ve skupinkách říkáme rytmizovaně Emanovo počítadlo.
Přidechujeme: a/ za každým veršem, b/ za druhým veršem,
 c/ celé počítadlo zkoušíme jedním dechem.
Na závěr hry vylučujeme ty, kteří dostali "babu".

- 13 Tichá pošta
 /Procvičování artikulace/

Děti si ve skupinkách šeptají jazykolamy. Poslední řekne
jazykolam třikrát nahlas.

 /Námět Miloslav Zavoral/

- a/ Ve skupinkách si předejte "tichou poštou" tyto jazyko-
lamy: "Osuš si šosy. Klapla klapka. Drbu vrbu. S vyso-
ké sosny se sesypal sníh. Klára hrála na klárinet.
Petře, nepřepepři pepřem přepepřeného vepře !"
b/ Vmyslete si další jazykolamy a sdělte si je šeptanou
štafetou.

- 14 Ivánkova ukolébavka
 /Modulace barvy hlasu/

Ivánku milý,
den už se chýlí
ke spánku.

Spinkej už, spinkej,
maminčin milý
Ivánku.

Měsíc hledí do okýnka,
Ivánek už pěkně spinká.

/František Kábele, 10 : I/

- a/ Říkejte ukolébavku ve skupinách svému maličkému sourozenci.
b/ Předneste ji, jak by ji říkal svému holátku skřivánek, medvídkovi stará medvědice apod.

15 Na rebela
/Artikulační hra/

Ve skupině říkáme jazykolamy, rebel je komolí. Druhá skupina se snaží přistihnout rebela při činu. Úlohy se vymění.

/Námět Jindra Delongová/

16 Obrazy mluví
/vyjadřování pocitů a představ/

Potřeby: kniha reprodukcí obrazů.

Kolika lidem zlomil první neúspěch a neuznání jejich tvořivou sílu a sebedůvěru ! Bylo leckdy třeba velkého rozmachu, velké nutnosti tvořit, aby člověk nepřestal pracovat. Podívejte se třeba na Mikoláše Alše. Z jeho korespondence se dovídáme, co tvůrčí energie vynaložil a jak pevně věřil v úspěch obrazu "Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem". A zatím jeho dílo bylo tehdejší porotou výstavy zamítnuto, obraz propadl. U někoho by takový neúspěch znamenal konec tvůrčí síly. Aleš však tvořil dál, protože jeho nadání bylo tak silné, že pro něho tvůrčí práce znamenala sám život. Takoví lidé se přes všech-

mu nepřízeň osudu stávají vždycky velkými umělci.

/A. a V. Zykmondovi, 11 : 18/

- a/ Ve skupinách si prohlédneme obraz Mikoláše Alše "Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem" a odpovíme na otázku, jaké charaktery mají postavy na obraze, o čem hovoří apod.
- b/ Zachycujeme svoje dojmy, představy a pocity při pohledu na jiné figurální obrazy, na obrazy krajin, zátiší apod.

17 Co hudba vypravuje ?

/Rozvoj fantazie pomocí hudby/

Sergej Prokofjev: z hudby k baletu Romeo a Julie - Montékové a Kapuleti. /takt 4/4 - Allegro pesante/. Souboj, krutá nenávisť rozváděných rodů.

- a/ Ve skupinkách si pohovořte o tom, co vám hudba vypravovala.
- b/ Ke hře použijte jiných skladeb.

18 Zklamání

/Zachycení vlastních zážitků/

Bowers uzřel před námi černou skvrnu ! Nebyl to přirozený ledový útvar ... nemohl to být, to jsme brzo poznali ! Táhli jsme přímo k tomu - A co jsme našli ? Černý, na sánkové žerdi připevněný praporec !

"Norové nás předešli ! Amundsen byl první na jižní točně!"

Z poslední skupiny Scottovy výpravy se nevrátil nikdo. V brašně pod jeho hlavou byly dopisy - a tři deníky. Poslední zápis je z 29.března:

"Od jedenadvacátého zuří neustále jihozápadní orkán. Dva-

cátého jsme měli ještě tolik paliva, že jsme uvařili každému dva koflíky čaje a suché stravy na dva dny. Každý den jsme se chystali táhnout ke skladišti, vzdálenému jen dvacet kilometrů, ale venku před stanovými dveřmi je celý kraj zahalen v jedinou neproniknutelnou sněhovou chumelenici. Nemyslím, že lze počítat nyní s jakýmkoli zlepšením. Ale vytrváme až do konce. Ovšem jsme stále slabší a smrt nemůže být daleko.

Je to zlé, ale nemohu již dále psát -

Robert Scott

Probůh - pečujte o naše pozůstalé ..."

/Podle M.V. Kratochvíla, 12 : 281-282/

- a/ Vyprávějte si ve skupinách o svých největších zklamáních. Příběhy, které považujete za nejzajímavější, povězte ostatním.
- b/ Vhodný příběh můžete předvést jako etudu.

19 Veverka

/Skupinová improvizální hra/

Na stromě bydlí zrzek. Má huňatý ryšavý ohon a skáče s větve na větev. Také sepne pracičky jako při modlitbě a ohryzá oříšek. Veverko ! Probůh ! Běží kolmo dolů střemhlav, až se o ni zabojíte. A pak kolmo nahoru, jako by byla poháněna pérem. Hop, hop ! Větvě se zakymácely a už je na jiném stromě. A na třetím. Pak se vám šustne kolem nohou a už ji neuvídíte.

/Vítězslav Nezval, 7 : 107/

- a/ Ve skupinkách vymyslete příběh o veverce.
- b/ Hrajeme si na Veverky. Jedna skupina jsou Veverky, druhá je pozoruje.
- c/ Skupinky si úlohy vymění.

20

Hry dětské

/Improvizace na náměty her ze 17.století/

Chlapci hrají buď v ráže /hliněné kuličky/, buď házejí koulí do kuželek, buď kuličku holí zarážejíce skrze kroužek, buď vlka bičem pohánějící /otáčející/, buď z foukačky a kuše střílející, buď na chůdách chodíce; aneb na houpačce se rozhánějící a houpající.

Jan Amos Komenský, 13 : 291/

a/ Zahrajte si ve skupinách tyto dětské hry ze 17.století jako improvizace bez rekvizit.

b/ Porovnejte s nimi svoje dnešní hry.

21

Jste pohotoví ?

/Pokus o jednoduchý improvizovaný projev/

Ve skupinkách se pokuste vyřešit následující situace. Máte chvílku na vzájemnou domluvu a snad i sestavení jednoduché osnovy projevu.

1. Vaše skupina přijela na prázdninový tábor v cizím prostředí. Vedoucí vás vyzval, abyste se představili ostatním a pověděli jim krátce o svém bydlišti.

2. V mateřské škole máte sehrát scénku, ale nepřišel vám představitel hlavní role, kterého nemůže nikdo nahradit. Omluvte se malým dětem, které se těší na představení.

3. Při hře jste míčem rozbili okno v sousedním domě.

4. Ředitel školy vás vyzval, abyste před žactvem celé školy zhodnotili nedělní výlet vaší třídy.

5. Při dětském představení se udělalo nevolno děvčeti, které mělo nastoupit na jeviště. Omluvte obecenstvu přerušení hry.

-
- a/ Pro tyto situace si připravte krátký, souvislý, logicky učleněný projev.
b/ Vzpomenete si na podobné příběhy ze života ?
c/ Jedna skupina vymýšlí situace pro druhou a naopak.

22 Na orchestr

/Skupinová improvizace/

Kroužek rozdělíme na skupinky. Každý žák ve skupině "hraje" pod vedením dirigenta na jiný nástroj.

- a/ Ostatní hodnotí provedení etudy. Určují, na jaké nástroje děti ve skupině hrály.
b/ Hádají charakter předváděné skladby.

23 Stín

/Pohybová improvizace/

Hrají dvě děti, z nichž jedno je stínem druhého. První dělá na místě nebo za chůze různé pohyby. "Stín" je mu neustále v patách a opakuje vše, co dělá první. Stín musí zachytit a podat všechny pohyby, jejich charakter a jejich rychlost co možno nejpřesněji.

/Námět Otto Čmolík, 14 : 37/

- a/ Všichni si hrají ve dvojicích na Stín.
b/ Úlohy ve dvojicích se vymění.
c/ Varianta této hry, při které dvojice stojí proti sobě, se jmenuje Na zrcadla.

23 Prodavačka

/Etuda: morální hádanka/

V nádražním kiosku je nová prodavačka. Dělá si poslední pořádek, oprašuje, upravuje, sem tam něco přendá, urovná. Zálibně si prohlíží své dílo. Useadne, ale nevydrží sedět, vyhlíží,

nejde-li nějaký zákazník. Vyjde až před kiosk. Náhle něco spatří, vrátí se dovnitř. Přivítá příchozího, ochotně podává, nač zákazník ukazuje. Nalévá mu limonádu. Zatímco zákazník pije, nabízí mu ještě jiné zboží, zákazník odmítá. Prodavačka mu zabalí koupené zboží.

- Zákazník
1. vezme zboží a omylem zapomene zaplatit,
 2. schválně nezaplatí,
 3. zaplatí, ale zapomene na pultě vrácené drobné.

Co v kterém případě udělá prodavačka. Dohrejte sami.

/Jarmila Hanzálková, 15 : 3/

25 Kaktus

/Rozvíjení fantazie, pohybová etuda/

Kaktus je starý zakletý omrzělý skřítek, zkroucený na bobku a porostlý tvrdým vousem. Řekli byste, že má v své znetvořené, křečovitě sevřené ruce pětník, jímž ho podarovala nějaká scucitná dívenka. Jednou za rok se ta ruka otevře a nastojte ! Na dlani toho hrbatého pidimužíka se zatřpytí květ. Snad byl sám krásným princem a snad se prohřešil a snad je ten květ kusem jeho atlasového šatu, kterým se chlubí, když si na sebe vzpomene.

/Vítězslav Nezval, 7 : 76/

- a/ Umíte zachytit svoje myšlenky a pocity při pohledu na kaktus ?
- b/ Čím se asi prohřešil krásný princ ?
- c/ Uměli byste vymyslet celou pohádku na námět této kratičké prózy ?
- d/ Postavte se do skupinek. Každý z vás je starý zakletý omrzělý skřítek - Kaktus.

26 Co byste byli, kdybyste byli ... ?
/Hra na vyvolávání asociací/

Povězte, co byste byli, kdybyste byli zvířátkem /ptákem/.
Nevystitujte vnější znaky, ale povahu.

/Námět Olga Velková/

- a/ Hrajeme ve skupinách. Odpovědi, které považujeme za nejzdařilejší, povíme všem.
- b/ Vymyšlíme varianty hry. Co byste byli, kdybyste byli "jídlem", "písničkou", "hudebním nástrojem", "zele- ninou" apod.

27 Krejčí
/Skupinová improvizace/

U krejčího v koutě stojí dáma bez hlavy. Je jako socha a je jako živá. Všechno se na ní proměňuje. Kostýmy i kabát. Krejčí se na ni dívá přivřeným okem a zabodne špendlík. Když přijde tatínek, svlékne si kabát a stojí v šlích. Krejčí mu oblékne nový a utrhne rukáv. Dívám se přes plot zahrádky do zrcadla na tu bezhlavou dámu. Podobá se naší alečně, ale nemá ruce a hlavu. Tatínek před ní stojí v šlích a vtom je pokoj plný páry. Vidím v zrcadle krejčího, jak uhodil prudce žehličkou na černý vycpaný polštářek a jak žehlí. Tatínek již jde a má staré šaty. Vezmu ho za ruku a půjdeme domů.

/Vítězslav Nezval, 7 : 115/

Zahrejte si ve dvojicích:

- a/ Na krejčího, jeden je krejčí, druhý zákazník,
- b/ na jiná řemesla.

28 Kdo je vinen ?
/Rozvoj fantazie a kombinačních schopností/

Před týdnem jsme rozbili tábor na Sázavě, kde jsme chtěli stanovat tři týdny. Při večerním nástupu jako když z čistého nebe uhoří hrom: ztratil se Vašek.

Brzy jsme vypátrali, že si sbalil navečer svoje svršky, táborovou pramicí se dostal na druhý břeh, odtud byl k nádraží už jenom skok. Odejel domů.

Proč to udělal ? Vyslechli jsme celý tábor a zjistili: Vaškovi se stýskalo po domově, večer často plakal.

Vedoucí ho pokáral, že se bavil po večerce. /Na Vaška to svedl Zdeněk, kterému jeho věčné "cabení" šlo na nervy./

Karel půjčil Vaškovi deset korun a nezajímal se o to, na co je potřebuje. Za svých sedm korun by se Vašek domů nedostal.

Včera se s Vaškem popral jeho nejlepší kamarád Jarda.

Bohouš, který měl dnes službu, zapomněl zamknout řetěz, na kterém kotvila táborová pramice.

Pohovořte si o Vaškově útěku ve skupinkách a připravte si odpovědi na otázky:

a/ Co soudíte o Vaškově činu ?

b/ Kdo nese největší vinu za jeho útěk ?

c/ Co navrhuujete dělat dál s "Vaškovým případem" ?

29 Kouzelné předměty

/Skupinová hra s rekvizitami/

Rekvizity: kniha, hrneček, klíč, hodinky apod.

Ve skupinách si hrajeme s věcmi. Vymýšlíme, čím tyto věci mohou být a podle toho se k nim chováme.

Např. kniha může být stará, roztrhaná a špinavá; učebnice předmětu, ze kterého jsi včera dostal pětku; učebnice oblíbeného předmětu; muzeální tisk velmi staré knihy; zábavná kniha, kterou máte rádi; knížka od kamaráda, který odejel apod.

a/ Ve skupinách si hrajeme s předměty.

-
- b/ Vymýšlíme pro jednotlivé předměty různé vlastnosti.
c/ Pokusíme se vymyslet k jednotlivým předmětům příběhy.

30

Klobouky

/Improvizace se skutečnými a pomyslnými rekvizitami/

Potřeby: klobouky z různých dob.

Rád si nasezují doma různé klobouky. Máme jich mnoho. Některé visí na věšáku a jiné jsou zavřeny v krabicích. Otevřu krabici a hrám divadlo. Ten kus, který hrám v maminčiných kloboucích, se jmenuje Rohovín třírohý nebo Tři mušketýři. Smekám až k zemi. Tatínkův klobouk je žemlička. Ale jeho černý tvrdý klobouk mám rád. Když upadne na zem, zahřmí. Bratrův slaměný klobouček poháním po pokoji jako obruč. Také máme jeden myslivecký klobouk pro skřítky. Ten si nasadím hluboko do tváře a ani nedutám. Nejkrásnější klobouk je ten černý sklapovací komín, který se nosí na svatbu. Lěskne se, a když se ho dotknu, je to na něm vidět. Jak je hezké hrát si s různými klobouky ! Kolik hlav, tolik klobouků.

/Vítězslav Nezval, 7 : 21/

a/ Vedoucí rozdává skupinkám různé klobouky. Každý se musí pohybovat tak, aby jeho chování odpovídalo klobouku.

Děti si klobouky vyměňují.

b/ Vymyslí příběh k některému klobouku.

31

Sedlák a beránek

/Skupinová improvizace, rozvoj fantazie/

Rekvizity: maňásky.

Beránka sedlák před soud pohání,

žaloba hrdelní naň vznesena.

Soudcem je lišák, což prý znamená,

že řízné bude soudní jednání

a pře ta rychle bude skončena.

Tož lišák strany takto oslovil:
"Bod z bodu žalobce nechť vypoví,
co všechno beránkovi klade za vinu,
a přesně vylíčí stav skutečný."
Dí sedlák: "V pátek v ranní hodinu
dvou slepic jsem se nemoh dopočítat.
Jen peří na dvorku tam vidím lítat
a sem tam leží kůstka obraná.
V noci tam nikdo nebyl kromě berana!"
Beránek povídá, vždy celou noc že spává,
v tom souseďu co svědků že se dovolává.
Ti jistě také říci mohli by,
zda něco z toho měl by za chyby,
což se mu přičítá, zdaž kdy co uloupil?
Krom toho důrazně též namítá,
že ovcím nestravitelná je strava masitá.
Pak soudce lišák takto rozsoudil:
"Důvody žalovaného soud zamítá.
Takový taškář byl by rarita,
jenž neuměl by krýt své záměry.
Vždyť dobře známe jejich manýry.
Je dále dokázáno v osudnou tu noc,
že beran nevzdálil se od slepic.
To přec už samo dokazuje moc.
Však důkazů je tady ještě víc.
My všichni jsme si dobře vědomi,
že příležitost dělá zloděje
a maso kuřecí že velmi chutné je.
Tož uvažujme podle svědomí,
zda vůbec ještě myslitelné je,
že beran dovedl by odolat
a nepustil se do kuřat.

Náš rozsudek zní proto proti beranovi.
Dát jeho maso soudu, kůži žalobci."

/I.A. Krylov, 16 : 88-89/

- a/ Ve skupinách improvizujete bajku s "živými herci" nebo jako maňáskovou scénku.
b/ Pro improvizace si vyhledejte jiné vhodné bajky
Ezopovy, La Fontainovy, Krylovovy apod.

32 Pověst, báje, skutečný příběh
/Skupinové improvizace/

Děti se ve skupinách domluví na určitém příběhu, který potom improvizují beze slov. Ostatní hádají, co improvizace znázorňovala.

Příklady:

Ctirad a Šárka z Jiráskovy pověsti "Dívčí válka".

Záchrana Odysseova z jeskyně obra Kyklopa při návratu z trojské války do rodné Ithaky. /Odysseus se zachránil tím, že se zachytil vlny na bříše největšího berana./

Ztroskotání otrokářské lodi, která veze africké černochoy do kolonií v Americe.

33 Hra v kostky
/kvíz: opakování o starořeckém divadle/

Rekvizity: dvě hrací kostky a pohárek.

Děti se samy rozdělí do několika skupinek. Střídavě každá skupina dostane pohárek se dvěma hracími kostkami, hází a sečte tečky a dostane od vedoucího otázku, zařazenou pod tímto číslem. O odpovědích se radí každá skupinka společně. V případě,

že "vrhcáby" ukáží číslo, jehož otázka byla již zadána, skupina hru v kostky opakuje. Poslední tři otázky skupiny losují.

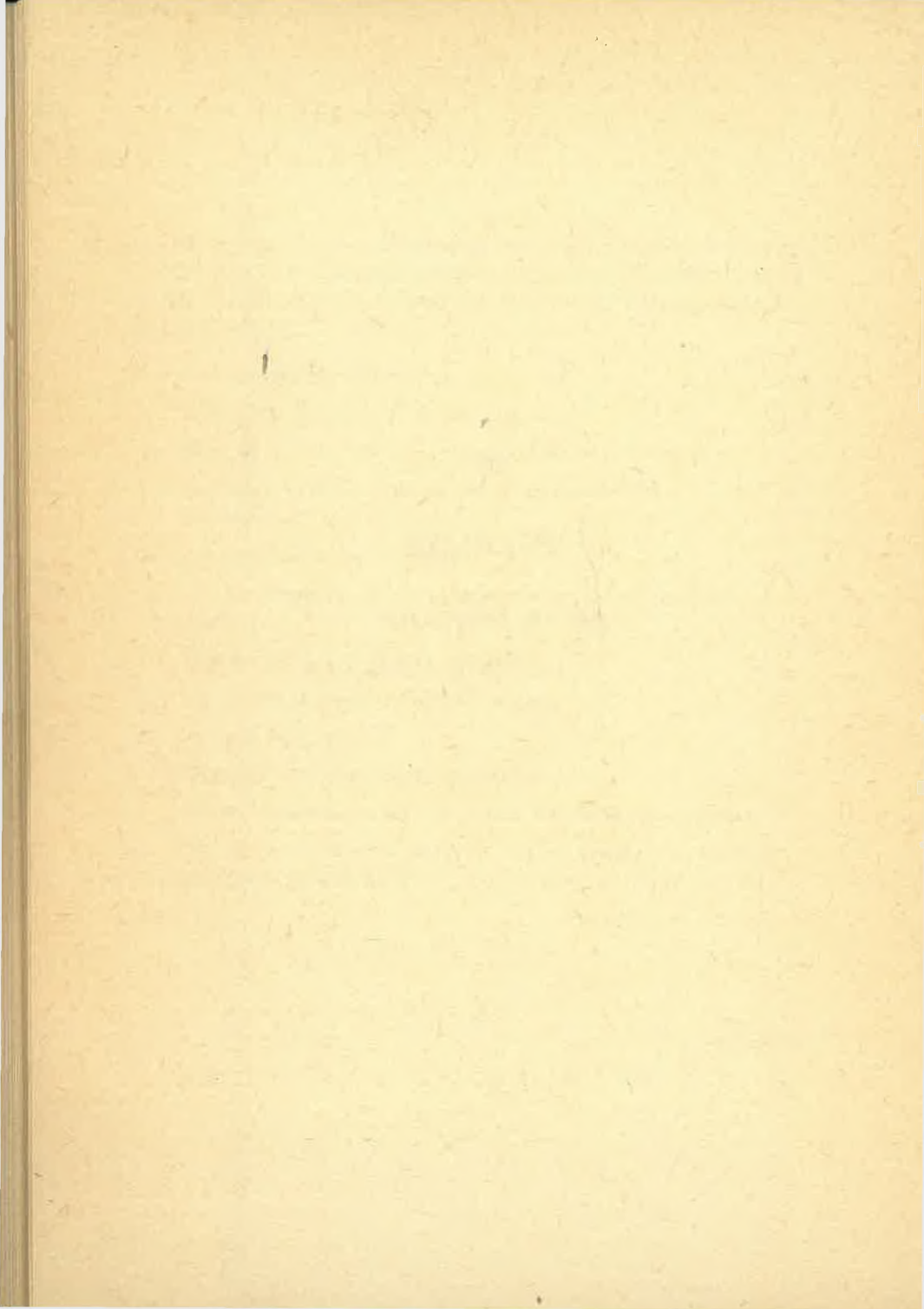
Příklady otázek:

1. Z čeho vzniklo divadlo ?
2. Charakterizuj krátce řecké divadlo !
3. Čemu se ve starořeckém divadle říkalo orchestra ?
4. Vyjmenuj trojici tragických řeckých básníků ! Pohovoř o Sofoklovi.
5. Jak vzniklo slovo "scéna" ?
6. Jak se jmenoval největší starořecký autor veseloher a satir ?
7. Vyjmenuj tři starořecké tragédie.
8. Popiš starořeckou divadelní masku.
9. Co byly "koturny" ?
10. Vyjmenuj tři starořecké veselohry.
11. Jak se jmenoval nejstarší řecký dramatik a co napsal ?
12. Jak se jmenoval nejmladší z trojice tragických řeckých básníků a co napsal ?

III.

UKAŽ, CO UMÍŠ

/Hry pro jednotlivce/

1 Vzácná chvílka
 /Námět na koncentraci pozornosti/

Lehni si na zem. Ruce si polož na podlahu. Najdi si na stropě určitý bod, pozoruj jej. Teď zavři oči. Mysli na něco pěkného ...

 /Z hodiny dramatu na Secondary School v Haveringu/

2 Pátrání po pachateli
 /Hra na rozvoj smyslového vnímání: zrakové asociace/

Pokladníka městské spořitelny čekalo v pátek ráno nemilé překvapení: z jeho pokladny zmizelo 55 tisíc. Přivolaná bezpečnost nalezla v blízkosti otevřené pokladny několik předmětů, které tam zanechal pachatel, vyrušený nočním hlídačem.

Jsou to:

1. kousek zlomeného paklíče,
2. baterka,
3. stará promaštěná čepice,
4. kus zamazaných novin,
5. několik prošedivělých vlasů,
6. tři nedopalky cigaret,
7. jedna kožená rukavice,
8. kousek provázku,
9. na zdi /ve výši hlavy/ setřená malba.

Pomoz pracovníkům bezpečnosti vypátrat zloděje.

- a/ Prohlédni si doličné předměty a vyjmenuj je z paměti.
- b/ Pokus se popsat pachatele.
- c/ Snaž se rekonstruovat postup krádeže.

3 Tajemný dopis

/Hra na rozvoj smyslového vnímání: sluch/

Policie dostala zprávu, že příští pátek dojde v domě čís.13 v Dlouhé ulici k události, o kterou by se měla zajímat. Náčelník mávl nad dopisem rukou, považoval je za špatný vtíp. Mladému poručíku Málkovi věc přece jen ležela v hlavě a v pátek navečer byl v Dlouhé ulici jako na koni. Čekal celé hodiny, a protože jeho úkryt nebyl dvakrát pohodlný, začal před půlnocí klímat a brzy usnul, jako když ho do vody hodí. Naštěstí nezapomněl zapnout magnetofon, který zachytil některé zvuky. /Otáčení klíče v zámku - skřípot dveří - zvuk vypínače - pomalé kroky - prudké oddechování a šramot - pád čehosi těžkého - rychlé kroky - zvuk píšťalky - hluk přijíždějícího auta./

a/ Podle zvuků nebo zvukového záznamu se pokus popsat celou událost.

b/ Vymysli si jiné zvukové hádanky a příběhy ve zvucích.

4 Něco se páří

/Hra na rozvoj smyslového vnímání: čich/

První to vykřikl Jirka a krčil nos jako králík. Do kuchyně vpadl právě včas. Z trouby sporáku se začal valit hustý dým. Pečeně byla zachráněna.

a/ Podle zápachu a tepla najdi hořící svíčku.

b/ Vdechuj /jako/ mrazivý vzduch, lesní vůni, hustou mlhu, čpavý dým, prchavou vůni, jejíž zdroj někdo hledá, vůni oblíbeného a pach protivného jídla.

c/ Popiš, čím ti voní ráno, letní noc, vánoce, ulice, domov, babiččin byt.

d/ Vzpomeň si na výrazný čichový zážitek, popiš jej nebo se jej pokus sdělit formou etudy.

/Náměty b/ až d/ Olga Velková, 17 : 4/

5 Kouzelný koberec

/Hra na rozvoj smyslového vnímání: hmat/

Vedoucí nebo někdo z dětí určuje, kam nás odnáší kouzelný koberec. Ostatní se musí podle toho chovat.

Příklad:

Kouzelný koberec nás zanesl do neznámého orientálního města - teď už jsme zase v džungli - na poušti - blížíme se po velkých útrapách k jižnímu pólu - apod.

- a/ dotknout se /jako/ rozžhavených kamen, ježka, sametu, uschlé květiny, rány,
- b/ zvednout /jako/ mokrý špinavý hadr, lehký závoj,
- c/ utrhnout /jako/ jahodu, odstrčit pichlavou větev,
- d/ jít /jako/ ve vysoké trávě, v blátě, po prašné cestě, po náledí, ve spadlém listí, po měkkém koberci,
- e/ sednout si /jako/ na zábradlí, na tvrdou židli, na stůl, do hlubokého měkkého křesla, na vratkou třínožku,
- f/ lehnout si /jako/ na kámen, na prohýbající se drátěnkou, do mechu,
- g/ vzpomenout si na výrazný hmatový zážitek, popsat nebo pokusit se sdělit formou etudy.

Podle možností konfrontovat se skutečností a zdůvodnit své počinání.

/Náměty a/ až g/ Olga Velková, 17 : 4/

6 Umíte to jako Kulíšek ?

/Etuda "jídlo"/

Kulíšek předváděl - "jak se co jí". Ačkoliv v ruce nic

neměl, dělal, jako když kouše citrón. Přitom se samozřejmě šklebil, otrásal, kroutil očima a svíjel se jako černošský tanečník. Pak zase jako kdyby měl zmrzlinu, která se rozehřívá. Pusou zachraňoval, co se dá, olizoval si ruce a čistil skvrny. Největší legrace však byla, když zápolil s obloženým chlebičkem. Rukama i pusou chytal, co mu z chlebičku padalo, a za chvíli měl ruce propletené s nohama.

/Svatopluk Hrnčíř, 8 : 183/

a/ Individuálně předvádíme etudy "jídlo".

b/ Ostatní hádají, co etuda představuje.

7

Probuzení na Měsíci

/Individuální improvizace - "objevování těla"/

Pan Brouček kráčel po zdi k domku. Vylezl na hřeben střechy, a posadiv se tam rozkročmo, obemknul železnou větrnou korouhvičku. Oko jeho bylo dosud nezdolnou mocí upoutáno k luně a se směsí hrůzy a zvláštní rozkoše začal brzy pociťovat na celém těle působení magické síly. Proti jeho vůli začaly se rozkročené nohy zdvíhati nazad, výš a výše, již neseděl jízdo, nýbrž ležel na břiše vodorovně na hřebenu střechy, drže se rukama pevně korouhvičky; ale vzadu zdvíhaly se zvolna jeho nohy do vzduchu; již celé tělo, taženo silou nezdolnou, vznášelo se kolmo, hlavou dolů a nohama k nebesům, a toliko natažené ruce držely se křečovitě hrotu korouhvičky. Avšak jejich síla byla slabá proti neznámé moci; pustily se posléze a - Newtonova důvtipná vědecká stavba rozpadá se tím v bídné trosky - pan Brouček padal s úžasnou rychlostí - nikoli k zemi, nýbrž směrem od země do nesmírného prostoru světového.

S děsným chvatem zapadala pod ním Praha do hlubiny, mizela se všemi podrobnostmi krajiny v jednotvárném povrchu velikého kruhu, který se rozšiřoval víc a více - ale pan Brouček

neviděl již ničeho, neboť smysly jeho obestřela mrákota.

Kam pan Brouček dopadl ? Ano, pan domácí se probudil ze své mrákoty - na Měsíci.

/Podle Svatopluka Čecha, 18 : 20/

- a/ Vleže otevřeš oči a zjistíš, že jsi na Měsíci. "Objevuješ" pro sebe svoje tělo a měsíční krajinu.
- b/ Vymysli vlastní náměty na "objevování těla".

8 Člověk mola honící ...

/Individuální improvizace/

... sedí s knížkou či novinami v ruce; najednou zvedne hlavu a sleduje očima ve vzduchu něco na snímku neviditelného. V tom divoce vyskočí a spráskne ruce; načež padne na kolena a plácá dlaní po podlaze. Opět vyskočí, chňapaje rukou do prázdna; běží do kouta tleskaje rukama; plácne po zdi a podívá se pozorně na svou dlaň. Pak zavrtí zklamaně hlavou a jde si sednout, dívaje se podezíravě do kouta, kde naposledy plácl. Za tři vteřiny vyletí znovu, vyskakuje do výše, tleská rukama, vrhá se na zem, tluče do stěn a do nábytku, máchá šíleně kolem sebe, křepčí, kroutí hlavou a jde si sednout. Po pěti vteřinách zase vyskočí a opakuje celý ten obřadný tanec.

/Karel Čapek, 1 : 67-68/

Předveď improvizaci:

- a/ do pokoje ti vlétl mol,
- b/ ve stanu ti bzučí včela,
- c/ na dortě, který jsi dostal k narozeninám, hoduje několik vos.

9 Na řemesla

/Individuální improvizace/

Já chlapcem nezůstanu,
sílím a rostu.
Čím budu, čím se stanu,
až povyrostu ?

Jsou potřební truhláři,
tesaři a stolaři.

Sáhnem do hromady,
vytáhneme klády,
a čistě a hezky
nařežem z nich desky.

Potom roztočíme páku
a sevřem je do svěráku.
Řeže desku, řeže pila,
až se celá rozpálila.

A zase práce nová.
Stoupnu si za hoblík.
Chci suky zahoblovat,
tam hranu zaoblit.
Žluté hoblovačky,
hezke jako hračky.

Chceš válec nebo kouli,
kolečko nebo kruh ?
Ruce nedovedou-li,
spolehni na soustruh.

Povrtí se soustruh trošku
a máš váleček či nožku.

Hle,
kolik stolků,
židlí !

Jdi,

kup si je -

a bydlí.

/Vladimír Majakovský, 19 : 3-4/

Děti provádějí individuální improvizace: řemeslnické činnosti. Ostatní hodnotí provedení improvizací.

10 Vzpouza na otrokářské lodi

/Pohybová improvizace/

Děti rozdělíme na čtyři skupinky. Nejpočetnější tvoří posádku lodi, která se vydala na dalekou plavbu. Kapitán rozdělil funkce, na palubě zavládl čilý ruch. Pozor ! Loď přistává. Námořníci přivlékají na palubu vzpouzející se domorodce. Loď je opět na širém moři. Blíží se bouře. S obou stran útočí na boky korábu živé vlny: zleva řada děvčat, z opačné strany chlápci.

/Z hodiny dramatu na Secondary School v londýnském Haveringu/

11 Hra na otázku a odpověď

/Elementární improvizace k posílení rytmického citění/

"Jak se jmenuješ ?"

Odpověď vyhrávají jednotliví sólisté na tělo /to znamená, že se rytmus slov vyjadřuje tleskáním, dupáním, pleskáním, lus- káním prstů anebo kombinacemi těchto úkonů/, mluví, hrají na melodické nebo nemelodické bicí nástroje, zpívají atd.

/Jedna z nejjednodušších forem Orffovy školy, 20 : 8/

- 12 Rozčítadlo
/Hra na procvičování příděchů/

Eneleš, benele, cukr, knoura,
janta, tranta, pampa, đoura,
hyky, fiky, tajtrlíky,
malec, palec, ven !

/Karel Plicka - František Volf, 21 : 131/

Rozčítadlo říká při hře jednotlivc. Přiděčuje:

- a/ za každým veršem,
- b/ za druhým veršem,
- c/ celé rozčítadlo říká na jedno nadechnutí.

- 13 Slalom
/Hra k zlepšení dechové ekonomie/

Rekvizity: několik krabiček od zápalek, ping-pongový míček.

Na stole stojí v řadě několik krabiček od zápalek, u první je ping-pongový míček.

Dokážeš svým dechem vést míček pravidelnou dráhou mezi krabičkami ?

/Námět Miloslav Zavoral/

- 14 Umíte to jako housličky ?
/Modulace barvy hlasu/

Páv sedí pod dubem
s pěkným bílým holubem.
Holubičko,
sneš vajíčko.
Až já půjdu na kopeček,

koupím ti tam cimbáleček,
na cimbálek tydli tydli,
na housličky fidli fidli
a na basu rum dzum
a na bubny drum bum.

/Vladimír Halada, 4 : 92/

- a/ Snaž se, aby verše "na cimbálek tydli tydli, na housličky fidli fidli" zvukomalebně vyjádřily akustický charakter uvedených nástrojů.
- b/ Vyhledejte jiné verše z lidové poezie, které dávají možnost zvukomalebných hříček.

15 Absurdní divadlo
/Artikulační hra/

Dialog v jednoduchém příběhu nahraďte jazykolamy.
Příklad příběhu:

Irena přijde za Martinem a ptá se ho, zda nemá nuž. Martin klidně odpovídá, že ne. Děvče mu však nevěří a znovu žadoní. Chlapec je poněkud vyveden z míry její nedůvěrou a odpoví stroze. Irena také zvýší hlas a tak postupně narůstá hádka.

a/ Logické repliky nahraďte jazykolamy:

"Vlk zmrzl, prst zvlhl. Strýc Šusta si suší švestky.

Tři sta třiatřicet stříbrných křepelek" apod.

b/ Vymýšlejte příběhy a logické repliky nahraďte jazykolamy.

16 Dívat se a vidět

/Vyjadřování pocitů a představ, vyvolaných pohledem na výtvarná díla/

Rekvizity: kniha s reprodukcemi obrazů.

Skoro každý člověk se ve svém životě setkal s uměleckým dílem; v jednom rozezvučelo některé citové struny, byl u něho vzbuzen zájem, umění se mu od té chvíle stalo nutnou součástí života, druhého nechalo lhostejným, netečným, nezaujalo ho a on i nadále bude bez zájmu přecházet kolem největších uměleckých výtvorů.

Svět je daleko mnohotvárnější, než jej člověk vidí, slyší, vnímá. I lidské poznání je omezené dobou, výbojem smyslů a současně je neomezené: člověk může všechno poznat, nic pro něho není nepoznatelné. Šířka jeho vědomostí a hloubka jeho zkušeností mu umožňují vnikat stále hlouběji pod povrch věcí, objevovat stále nové a nové oblasti dosud nepoznané, pronikat do bohatství světa, ve kterém žije.

/A.a V. Zykmondovi, 11 : 42-43/

- a/ Vyjádři pocity a představy, které v tobě vzbuzuje pohled na reprodukci figurálního obrazu, zátiší, krajiny, expresionistického, surrealistického obrazu apod.
- b/ Pokus se pohybem a mimikou vyjádřit tyto svoje pocity a představy.

17

Hudba napovídá

/Pohybová etuda inspirovaná hudbou/

Leoš Janáček: Dechový sextet "Mládí" - III.věta, 1.téma /takt 2/4 - Allegro/: rozpustilí kloučci pochodují a pískají si. 2.téma /Meno mosso/: teskná vzpomínka na uplynulé dětství.

- a/ Při poslechu se snaž pohybově a mimicky vyjádřit představy a pocity, které v tobě skladba vyvolává.
- b/ Podobně při poslechu jiných skladeb.

18 Radost

/Pokus o samostatné vyjádření písemné nebo dramatické/

Motor Apolla opět na vteřinu poslušně spaluje raketovou směs a po 203 vteřin vyráží tryskami oheň. Tři muži v Apollu si blahopřejí, ale svět stále ještě trne. Neví nic. Napětí v Houstonu vrcholí. Zákony nebeské mechaniky vyžadují, aby i ten poslední manévř, jako všechny předcházející, byl proveden za odvrácenou stranou Měsíce. Teprve za 16 minut, v 07,25 když se za měsíčním horizontem objevuje okraj Země a Lovell ví, že jeho hlas už může být a bude zachycen, říká: "Vezměte prosím na vědomí, že Ježíšek už letí."

V americkém kosmickém centru v Houstonu si leží v náručí a v nejbližších minutách přinášejí všechny vysílačky světa zprávu o návratu Apolla 8. Z Houstonu potvrzují kosmonautům, že letí po trase, která je až k neuvěření přesná - a pak nastává ticho.

"Jsme k smrti unaveni," hlásí Borman a dostává pro celou posádku okamžitě povolení k mnohem delšímu odpočinku, než jaký bral v úvahu původní program. Do spojení se mísí "hlasité vrčení". Borman se neudrží smíchy.

"To není porucha," říká pobaveně. "To mi usnul Lovell. A chrápe."

/Ivo Budil a kol., 22 : 15 /

a/ Který okamžik ve svém životě považuješ za nejradostnější ?

b/ Uměl bys tento okamžik zachytit písemně, nebo předvést jako etudu ?

19 Kohout

/Individuální improvizáční hra/

Máme ponocného. Zvečera spí, sotva se však začne zrána

šeřit, zakokrhá na celou náves. Ihned mu odpoví okolní kraj. Je vyšňořen jako bláznivý rytář. Má ostruhy a rudou čáku. Jak přešlapuje, Zaklová do dveří, aby se již vstávalo. Již zase bude kokrhát. A je ráno. Máme ponocného. Je to náš kohout.

/Vítězslav Nezval, 7 : 81/

a/ Vymysli veslý příběh o kohoutovi.

b/ V pohádce sis vybral úlohu Kohouta. Ukaž, jak by sis počíнал.

20 Na lišku

/Dětská lidová hra z Čech/

Děti udělají kolo a drží se pevně za ruce. Uprostřed stojí "liška". Jeden po druhém volají:

"Liško, liško, umej se !"

"Liško, liško, utři se !"

"Liško, liško, obuj se !"

"Liško, liško, ustroj se !"

"Liško, liško, modli se !"

Liška dělá všecko tak, jak na ní žádají. Naposledy zvolá první z hráčů:

"Liško, liško, trhej zámky !"

Tu se liška rozběhne, aby rozrazila kruh a utekla. Jestliže se jí to podaří, utíká a ostatní za ní. Kdo jí první chytne, je liškou.

/K. Plicka - Fr. Volf, 23 : 57/

a/ Zahrejte si dětskou lidovou hru na lišku.

b/ Zkuste i jiné lidové hry /Na ovce, Na vodníka, Na sochy, Na řemesla apod./.

21 Horké chvílky

/Jednoduchý improvizovaný projev/

Jak bys vyřešil tyto situace:

1. V autobuse jsi šlápl na nohu staršímu pánovi.
2. Stojíš v samoobsluze s plným košíkem u pokladny a zjistíš, že jsi zapomněl peníze.
3. Přivlastnil sis omylem spolužákovo pero.
4. Roztrhl sis nové šaty. Vracíš se domů.
5. Na zaplacení obědů ve školní jídelně sis přinesl sto korun. Sedíš v první lavici a na podlaze najdeš stokorunovou bankovku. Myslíš si, že je tvoje a schováš si ji. Třídní učitelka začne vyšetřovat krádež stokoruny, která ležela na stolku. Zjistíš, že máš stokorunové bankovy dvě. Co uděláš ?

/Námět Helena Antochová, 12 let/

- a/ Předveď, jak by ses v těchto horkých chvílkách zachoval.
- b/ Řekni ze zkušenosti nebo vymysli pro své kamarády obdobné ožehavé situace.

22 Solista

/Individuální improvizace/

Předveď hru na libovolný pomyslný hudební nástroj.
Ostatní hodnotí provedení.

23 Lízinka režíruje

/Pohybová improvizace/

Líza a Kubula, kovářovi kluci s Kubou Kubikulou a Barbu-
cha ve společnosti maličkého psíčka, jenž se s nimi sprátelil,
vyváděli na leď takové povedené kousky, že těm, kdo je viděli,

usedalo libostí srdce. Začalo to obyčejnou honičkou, ale dříve než se všichni vystřídali, začala Lízinka sypat z rukávu všelijaké výmysly a všelijaké třesky plesky. Ti ostatní se chovali podle toho, cť právě říkala, a tak vám vzniklo jakési divadlo, v němž sice nebylo za mák rozumu, ale v němž zato bylo plno smíchu ...

... Lízinka vymyslela prastarou hru. Medvěd Kubula je jako zakletá princezna, dráb je zlý čaroděj a opět drak, neboť propáníčka, děti nejsou tak maloduché, aby nevěděly, že nesejde na drobné nesrovnalosti, jestliže si chceme hrát.

Na Barbuchu se nedostala slušná úloha, a tak se musil spokojit s chuděrou žebračkem všude tam, kde se nehodilo do hry strašidlo. Kluci kovářovi hráli rytíře, a to se jim nesmírně hodilo, neboť měli šavle, a přece jen si trochu zchladili žáhu. Lízinka napovídala všem, co mají říci; ach, té holce jela pusinka ! Zato medvěd a kluci, jděte s takovými herci ! Mluví, jako kdyby měli pod jazykem ořech ! Avšak čím je divadlo méně dokonalé a čím jsou kluci medvědovitější a čím je Kubula klu-
kovštější, tím více se věc líbí divákům.

/Vladislav Vančura, 24 : 64-65/

- a/ Zvolte si režiséra a provádějte jednoduché improvizace podle jeho pokynů.
- b/ Vymyslete a předveďte pohádkovou hru. Vyberte si režiséra, který bude práci řídit.

24

Co uděláš ?

/Etuda: morální hádanka/

Kupoval jsi 20 dekegramů salámu. V obchodě jsi, jak se to stává při vážení, dostal dva kousky: 16 a 4 deka. Menší kousek jsi po cestě snědl. Tatínkovi se zdála váha salámu podezřelá a poslal tě do kuchyně, abys ji zkontroloval. Vracíš se k

tatínkovi. Předved, jak by ses zachoval.

- a/ Vedoucí vypráví příhody, před rozuzlením je přeruší a ptá se, co by kdo udělal.
- b/ Děti se pokoušejí vyprávět nedokončené příhody z vlastních zkušeností.
- c/ Úvody příběhů si vymýšlejí, ostatní doplňují, event. i předvedou řešení.

25

Pampeliška

/Rozvíjení fantazie, pohybová etuda/

Pampeliška: Věř, Honzíčku, jak jsem tě zahlédla,
hned měla jsem tě ráda jako teď,
a na kraj světa za tebou chci jít,
žeš tenkrát mi nedal ublížit !

Honza: Půjdem, Pampeliško, půjdem, půjdem !

Pampeliška: Víš, kam to půjdem ? Rovnou na stráň k vám !
Tam žlutých květů těch si natrhám,
a že jak já jsou pampelišky též,
z nich do vlasů mi věnec upleteš !

Honza: Žluté květy odkvetly už možná !

Pampeliška: Už odkvetly, tak záhy odkvetly ?
A pranic, pranic po nich nezbude ?

Honza: Jenom bílé pýří, které chvěje se,
a to do daleka vítr roznese.

Pampeliška: Vítr je roznese - kam že je roznese ?

Honza: Vysoko, vysoko do oblak šedivých,
odkud se za zimy na zemi sype sníh ...
S oblohy šedivé pýří to napadá,
zmizí v něm stráň i les, pole i zahrada,

na náves napadá, na střeších všude je,
za vsí se nakupí v hluboké závěje.
Ale ať napadá ! Doma je náhrada,
v chalupách při louči bába nám vykládá,
pohádky vykládá, jak si král králku vzal
a jak ji miloval -

Pampeliška /propukne v pláč/.

Honza: /udiveně/ Což jsem tě rozplakal ?

/Jaroslav Kvapil, 25 : 52-53/

a/ Jaké máš představy a co cítíš při pohledu na pampelišku ?

b/ Zkus Pampelišku znázornit postojem a pohybem.

26 Hra CO JE ?

/Rozvoj fantazie/

"Co je pampeliška ?" otázal se něžně Papoušek.

"Pampeliška je liška s bílým ohonem, z kterého padá peří," pravila Anička skřítek.

"jak krásné, jak krásné !" říkal něžně Papoušek a sem tam se ještě uklonil.

Pak kladl rychle za sebou otázky. Jednou odpověděl Slamený Hubert, podruhé odpověděla Anička. Odpovídali rychle a Papoušek kladl rychle otázky:

"Co je blesk ?"

"Blesk je zásuvka plná staniolu."

"Co je krtek ?"

"Krtek je vypasené dláto."

"Co je mléčná dráha ?"

"Mléčná dráha jsou prázdniny na nebi !"

"Co je západ slunce ?"

"Západ slunce je lampión."

"Co je hrách ?"

"Hrách je vojenský bubínek."

"Co je potkan ?"

"Potkan je potkání se ocásku a nabubřelé švestky."

"Co je ropucha ?"

"Ropucha je rukavice bez prstů."

"Co je havran ?"

"Havran je kaňka na bílém sněhu."

"Co je večerní rybník?"

"Večerní rybník je balón na odletu."

"Co je rosnička ?"

"Rosnička je zvoneček."

"Co je sůva ?"

"Sůva je hlásná trouba !"

Tak kladl Papoušek rychle za sebou otázky a tak na ně rychle Slaměný Hubert s Aničkou odpovídali.

/Vítězslav Nezval, 26 : 73-74/

- a/ Řekni co je: dřbán, hříva, prapor ve větru, jíní na stromech, mozaika, co jsou vlašťovky na drátech ?
b/ Vymysli podobná přirovnání.

27 Holič

/Individuální etuda s pokusem o improvizovaný dialog/

Rád se dívám z dálky na holiče. Je to veselý, když přijde dědeček, sedne si před zrcadlo a dá se namydlit. Potom holič pohybuje rukama a dědeček je oholen. Je to veselý, když mu holič stříká na bradu vonný dešník. Dědeček je oholen a voní. Dnes půjdu i já k holiči. Už jsem u něho. Škoda, že mě také nenamydlil a že mi nebude stříkat nic balónkem na bradu. Vjede mi do vlasů železnými prsty, až mě to zastudí. A na mé hlavě se zatřpytila bílá silnice. Holič si kolem mne zatančí a několikrát

stříhne. Pak mi postříká hlavu voňavkou a učeše mi pěšinku.
A ze všech stran se vidím v nádherných zrcadlech.

/Vítězslav Nezval, 7 : 122/

Vyber si mezi dětmi "zákazníka" a předved' etudu s improvizovaným rozhovorem:

a/ U holiče.

b/ U řezníka. U zubaře. Apod.

28 Víš, jak dál ?

/Hra na rozvíjení fantazie a vyjadřovacích schopností/

V jedné knize si kluci vymysleli takovou zvláštní hru. Nenadále někdo otevřel knihu a namátkou četl: "Holmes vzal z kredence pomeranč, oloupal jej, rozdělil na kousky a vymačkal na stůl jádra." Druhý byl povinen pokračovat z paměti: "Pak odpočítal pět jader a vsunul je do obálky. Na vnitřní stranu obálky napsal: S.H. za J.O."

/Lev Kiršner, 27 : 14/

Kdo se pokusí navázat na příběh z knihy ?

Varianty hry:

1. Vedoucí vypráví nějaký příběh do poloviny, děti vymýšlí závěr.
2. Někdo z dětí vypráví a vedoucí určí dalšího, aby pokračoval.
3. Příběh vyprávějí jeden po druhém všichni. Každý musí navázat i uprostřed věty.

29 Kouzelná hůlka

/Individuální etuda s rekvizitami/

Rekvizity: ukazovátko, pravítko apod.

Nebojte se, nebudeme mít vyučování. Tohle je sice ukazovátko, ale není obyčejné. Má čarovnou moc. Nevěříte ? Hned vás o tom přesvědčím.

Každý, komu ukazovátko podám, je bude považovat za něco jiného.

a/ Vedoucí podá někomu ukazovátko, ten si s ním počíná jako s určitou rekvizitou /rybářským prutem, deštníkem, kytarou, sítkou na motýly, lukem apod./ Ostatní hádají, co ukazovátko představuje.

b/ Etudu rozšíříme o jiné rekvizity.

30

Džbán

/Improvizace se skutečnou a pomyslnou rekvizitou/

Džbán je veliký skleněný pták s baňatým břichem. Má zobák a ohromné břicho. Plave ve studánce a potopí se. Musím vnořit hluboko ruku a vytáhnout jej. Naberu vodu a džbán se zpotí. Tak těžká je voda. A tak studená. Mé ruce, v kterých jej svírám, se ihned zvětší. Když postavím džbán na zem, mám opět malé ručičky. Škoda, že se jednou džbán rozbije !

/Vítězslav Nezval, 7 : 12/

Vymysli a předveď:

a/ libovolnou etudu se skutečným džbánem,

b/ s imaginárním džbánem.

31

Kolemjdoucí

/Hra na rozvíjení fantazie/

Fjodor Michajlovic Dostojevskij vypráví ve "Spisovatelově deníku" o svých procházkách Petronradem:

"Když se toulám ulicemi, rád si všímám zcela neznámých kolemjdoucích, studuji jejich tváře a hadám, kdo jsou, jak žijí,

čím se zaměstnávají, a co je právě v této chvíli zajímá.

Tu vidím v davu osamělého řemeslníka, ale s dítětem, s chlapcem - oba jsou osamělí a oba vypadají tak osaměle. Řemeslníkovi je třicet let a má zmořený a nemocný obličej. Je svátečně vystrojen ... Drží za ruku dítě, které se za ním kolébá a všelijak klopytá. Chlapci je asi přes dva roky, je velmi slaboučký a velmi bledý ...

O řemeslníkovi s chlapcem mi napadlo, že mu teprve před měsícem zemřela žena, nevím proč, ale jistě na souchotiny. Na chlapce sirotka /otec celý den pracuje v dílně/ dohlíží zatím nějaká stařenka ve sklepním bytě, kde mají pronajatý pokoj nebo snad jen kout. Teď však, v neděli, šel vdovec se synem někam daleko do Vyborgské čtvrti k nějaké příbuzené, nejspíše k sestře zesnulé, k níž dříve málokdy chodili a která je provdána za jakéhosi poddůstojníka s prýmký a jistě bydlí v nějakém obrovském erárním domě, také ve sklepě, ale v bytě se zvláštním vchodem.

/L.I. Timofejev, 28 : 55-56/

- a/ Charakterizuj zajímavého neznámého člověka, kterého jsi potkal.
- b/ Uměl bys vyprávět nebo napsat něco zajímavého o jeho životě ?

32 Estráda z rychlíku
/Pohotovost, fantazie/

Ve stejně početných skupinách připravte během několika minut program /báseň, zpěv, reportáž, pohybovou improvizaci, anekdotu apod./. Všechna čísla musí být sólová, jen závěrečné bude kolektivní. Každá skupina si zvolí svého konferenciéra, který její program uvádí.

/Námět Miloslav Zavoral/

33 Putující krabička

/Kviz: opakování o středověkém a novověkém divadle/

Rekvizity: krabička s otázkami nebo čísly.

Děti sedí na židlích v kruhu. Jeden podává druhému krabičku, ve které jsou na prouzcích papíru napsány otázky nebo čísla otázek. Na pokyn vedoucího či na nečekané ukončení hry na klavír, harmoniku apod. otevře krabičku ten, ke kterému právě došla, vyjme z ní papírek s otázkou nebo mu vedoucí přidělí otázku podle taženého čísla.

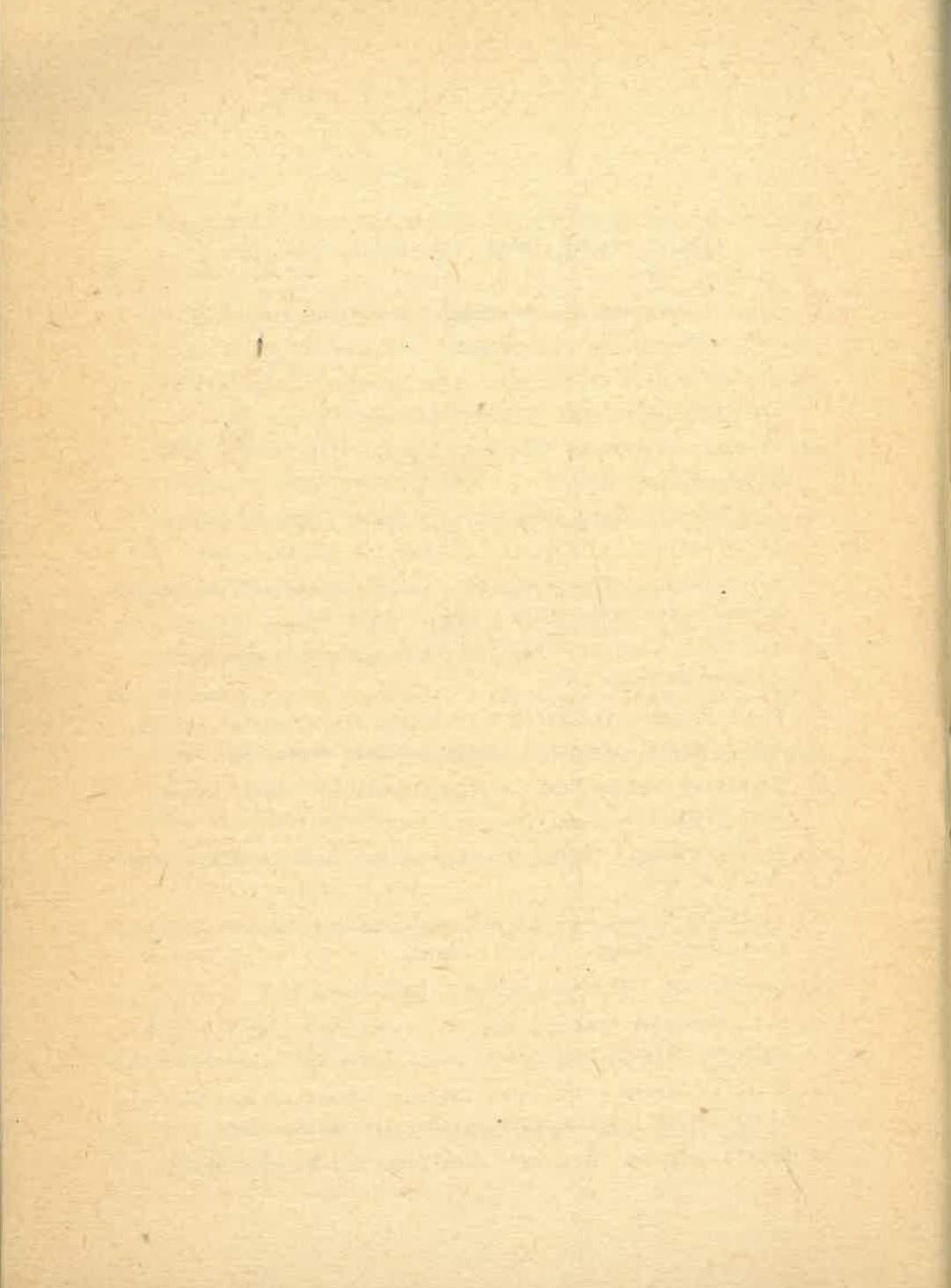
Příklady otázek:

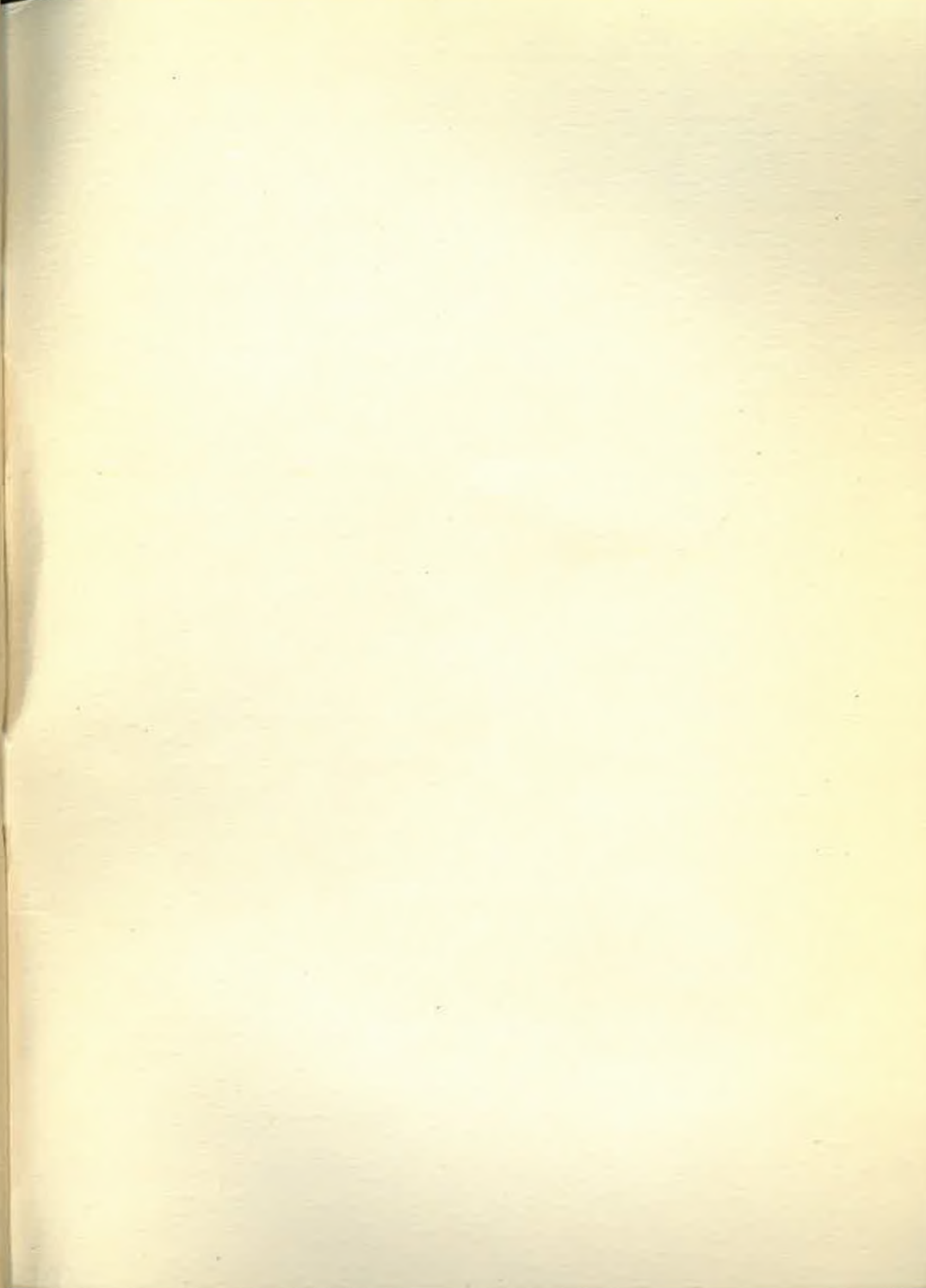
1. Charakterizuj krátce středověké divadlo.
2. Víš, jak vznikla opona ?
3. Kdo byl Lope de Vega a co napsal ?
4. Co víš o italské komedii dell'arte ?
5. Znáš Moliéra a některá jeho díla ?
6. Jak se jmenoval a co napsal největší dramatik všech dob ?
7. Co víš o začátcích českého divadla ?
8. Kdo byl Václav Kliment Klicpera a které jeho divadelní hry znáš ?
9. Promluv krátce o J.K. Tylu a jeho divadelní tvorbě.
10. Vysvětli pojmy "romantické divadlo", "realismus".
11. Víš, co znamenají pojmy "expresionistické" a "absurdní" divadlo ?
12. Vyjmenuj pět významných současných divadelních umělců a řekni, co o nich víš.

L I T E R A T U R A

1. Karel Čapek "O lidech", vyd.Fr. Borový Praha 1941
2. Jules Verne "Cesta kolem světa za osmdesát dní", SNDK Praha 1963
3. Jindra Delongová "Rozverný stůl...", Amatérská scéna č.3, roč.1968
4. Vladimír Halada "Technika jevištní řeči", Orbis Praha 1961
5. "Aleš a Jirásek, listy dvou přátel", uspořádal Dr.Emanuel Svoboda, nakl ELK v Praze 1947, I.vyd.
6. Josef Kainar "Zlatovláska", Orbis Praha 1958, 2.vyd.
7. Vítězslav Nezval "Věci, květiny, zvířátka a lidé pro děti", SNDK Praha 1953 I.vyd.
8. Svatopluk Hrnčíř "Prázdniny s Pradědečkem", SNDK Praha 1963, 1.vyd.
9. František Hrubín "Špalíček veršů a pohádek", SNDK Praha 1964 2.vyd.
10. František Kábele "Brousek pro tvůj jazýček", SNDK 1964,2.v.
11. A.a V. Zykmundovi "Díváme se na obrazy", Nakl. čs.výtvarných umělců Praha 1956, 1.vyd.
12. Miloš V. Kratochvíl "Objevitelé a dobyvatelé", SNDK 1962 1.vyd.
13. Jan Amos Komenský "Orbis sensualium pictus", Nakl.Fr.Strnad Praha 1942, 1.vyd.
14. Otto Čmolík "333 her a zábav...", Mladá fronta Praha 1956, 1.vyd.
15. Jarmila Hanzálková "Velikonoční etudy", čas. Mladá scéna, roč.1967-68, čís.3

-
16. I.A. Krylov, "Bajky", přel. Ivan Hálek, nakl. ELK 1947, výroční tisk
 17. Olga Velková "Smyslové vnímání", Divadelní výchova 3, roč. 1968
 18. Svatopluk Čech "Pravý výlet pana Broučka do měsíce", Melantrich Praha 1952, v Melantrichu 1.vyd.
 19. Vladimír Majakovský "Čím budu", přel. Jiří Taufer, SNDK Praha 1951, 2.vyd.
 20. Ilja Hurník - Petr Eben "Orffova škola", vyd. Supraphon Praha 1967
 21. Karel Plicka - František Volf "Český rok - Zima", Stát.nakl. krásné literatury, hudby a umění, Praha 1960
 22. Ivo Budil a kolektiv "Apollo 8 kolem Měsíce", vyd. a nakl. Čs.novinář Praha 1969
 23. Karel Plicka - František Volf "Český rok - Podzim", Stát. nakl. krásné literatury, hudby a umění, Praha 1954
 24. Vladislav Vančura "Kubula a Kuba Kubikula", Adolf Synek, nakl Praha VII.
 25. Jaroslav Kvapil "Princezna Pampeliška", nakl. družstvo Máj Praha, 5.vyd.
 26. Vítězslav Nezval "Anička skřítek a Slaměný Hubert", SNDK Praha 1963, 2.vyd. /1.vyd. v SNDK/
 27. Lev Kirěner "Šifrovaná zpráva", SNDK Praha 1965, 1.vyd.
 28. L.I. Timofejev "Základy teorie literatury", přel. Dr.Hena Budínová, Státní pedagogické nakl. Praha 1965, vyd. 1. v SPN
 29. Miloslav Disman - Vratislav Kubálek "Dětský přednes a dramatický projev", Státní pedagogické nakl. Praha 1968
 30. Bratři Grimmové "Pohádky", SNDK Praha - sešitkové vydání

VOLNÝ VÝTISK